

FORBRYTELSER MED DØDEN TIL FØLGE PÅ VESTLANDET 1950-1984

AV J. CHR. GIERTSEN¹⁾

1. Innledning

The New York Academy of Medicine avholdt i 1985 et symposium om »Homicide: The public health perspective« med deltagelse av epidemiologer, patologer, psykiatere, psykologer, sosiologer, jurister og politifolk i den hensikt å få vurdert om epidemiologiske metoder kan tas i bruk for å bekjempe drapsforbrytelsen. Et helt nummer på 250 sider av Akademiets tidsskrift (7) er viet dette symposiet. Der finnes et vell av data vedrørende drapssituasjonen i USA. Et kort sammendrag av forhandlingene er gitt annetsteds (4). Her skal bare nevnes at Rosenberg & Mercy (13) innledningsvis ga endel statistiske opplysninger, bl.a. basert på data fra Verdens Helseorganisasjon. Alle land som er tilsluttet denne organisasjonen rapporterer nemlig sine helsestatistikker, deriblant dødsårsaksstatistikken, til organisasjonen. Det fremgår av disse data at drapshyppigheten (antall drap pr 100.000 innbyggere) i 1980 var høyest i Guatemala med 63.0. Deretter kom Thailand (25.1), Puerto Rico (15.1), og Brasil (11.7). USA kom på femteplass med 10.5, men på grunn av det store innbyggerantallet hadde USA det suverent høyeste absolutte antall drap, nemlig 23.967, dvs 2.7 drap pr time året rundt! I 1980 var drap den ellefte hyppigste dødsårsaken i USA. Problemet er formidabelt.

Statistisk sett ligger Norge godt an på listen, nemlig som Nr. 31 med en drapshyppighet i 1980 på 1.1. Til sammenligning kan nevnes at den i Danmark var 1.3, i Sverige 1.2, og i England og Wales 0.8. Selv om Norge statistisk sett ligger forholdsvis godt an, er utviklingen også hos oss foruroligende, idet drapshyppigheten var dobbelt så høy i slutten av -70 årene som i begynnelsen av -60 årene.

Rognum (12) har nylig illustrert og kommentert denne økningen i drapshyppighet ved en undersøkelse fra Rettsmedisinsk Institutt i Oslo. Antall undersøkte drapsofre steg fra 46 i femårsperioden 1960-1964 til 111 i femårsperioden 1979-1983, eller 2.2 ganger.

Røstad (14) har også pekt på den betydelige økning i antall personer som er ilagt strafferettslig reaksjon for drapsforbrytelse. I femåret 1958-62 ble seks personer ilagt strafferettslig reaksjon for drap, mens tallet for 1980 alene var 24.

I et medisinsk doktorarbeid fra Danmark vedrørende 892 drap viste Hart Hansen (5) at drapshyppigheten i Danmark viste en fallende tendens fra 1946 til 1970. I fem-

1) Trykket med bidrag fra Gades Legat, Bergen.

året 1946-50 var den gjennomsnittlige hyppigheten 1.01, mens den i femåret 1966-70 var 0.66. Som nevnt ovenfor var den i 1980 1.3. Dette vil si at drapshyppigheten igjen er stigende og fordoblet på 10 år i Danmark.

I de siterte arbeidene (bortsett fra Røstads arbeide) er drap definert slik det gjøres i den internasjonale dødsårsaksstatistikken. Dette er dødsfall som følge av »Drap og skade påført med vilje av annen person«. Dette er imidlertid ikke strafferettslig drap, men omfatter dødsfall som følge av en rekke forskjellige forsettlig forbrytelser med døden til følge. Ved en bearbeidelse av slike materialer kan man bare få frem forholdsvis grove og kanskje feilaktige trekk ved »drapsmenn/drapskvinner« og »drapsoffer« og miste nyanser. Gjennomsnittsføreren og gjennomsnittofferet ved en legemsfornærmelse med døden til følge kan ha vesentlig andre karakteristika enn de involverte partene ved et kvalifisert drap. Man kan til og med komme i skade for å inkludere uskyldige personer i gruppen »drapsmenn«, nemlig de personer som initialt blir mistenkt for, og senere tiltalt for, en forbrytelse med døden til følge, men som så blir frifunnet etter rettsforhandlingene.

Definisjonsmessig skal uaktsomme drap ikke registreres under dødsårsaksstatistikens drap. I det øyeblikk legen underskriver dødsattesten og har krysset av rubrikken drap, aner han imidlertid ikke hva som vil bli rettsvesenets reaksjon. Uvegerlig vil det i endel av de tilfelle som på dødsattesten registreres som drap, senere falle dom for uaktsomt drap. Dette gir nok en feil.

I det efterfølgende er det derfor brukt det nøytrale, men litt mer tungvinte, uttrykket »forbrytelse med døden til følge« istedenfor drap som samlebetegnelse for disse dødsfallene.

Også på Vestlandet har det forekommet en markant økning av antallet forbrytelser med døden til følge og i det følgende vil disse sakene bli omtalt nærmere.

2. Materiale

Med Vestlandet menes i denne forbindelse Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane, Sunnmøre og Romsdal som har en befolkning på vel 1 million mennesker. Tidligere ble samtlige sakkyndige likundersøkelser fra dette området utført ved Gades Institutt i Bergen, men siden begynnelsen av -80 årene har det vært utført endel undersøkelser også ved Sentralsykehuset i Rogaland og Fylkessykehusene i Ålesund og Molde. Materialet omfatter 140 dødsfall som følge av forbrytelser i tidsrommet 1950-1984 og omfatter alle dødsfall der det ble skrevet drap på dødsattesten. Overtreddelser av Veitrafikkloven med døden til følge er ikke inkludert. 135 av disse dødsfallene er undersøkt ved Gades Institutt. Ett er undersøkt ved Rettsmedisinsk Institutt i Oslo, ett ved Avdeling for Patologi, Rikshospitalet og to ved Sentralsykehuset i Rogaland. I ett tilfelle ble obduksjonen utført i Los Angeles. Dette er tatt med fordi dødsfallet fant sted ombord i en Bergensbåt og ble efterforsket av Bergen Politikammer. Forfatteren avga så en sakkyndig erklæring i forbindelse med den efterfølgende

de retts sak i Bergen. Forfatteren har forøvrig personlig vært rettsmedisinsk sakkyn- dig i 113 av disse tilfellene.

Ved henvendelse til politi og domstoler er det innhentet opplysninger om det vide- re forløp av disse sakene og i alle tilfelle der det ble reist straffesak har forfatteren ut- skrift av dommen.

I det følgende vil det først bli gitt en kort generell omtale av materialet. Det skal bemerkes at i det følgende refererer ordet »tilfelle« seg til offeret, altså den døde per- sonen som vi har undersøkt. I noen saker har det vært flere tiltalte enn ofre og i an- dre saker flere ofre enn tiltalte.

Derefter vil det bli gitt en mer spesiell omtale av materialet oppdelt i forskjellige grupper.

3. Resultat

Diagrammet i Fig. 1a viser antall dødsfall som følge av forbrytelser på Vestlandet for hvert år fra 1950 til 1984. Det første man legger merke til er at det ikke ble under- søkt ett eneste tilfelle i årene 1951, 1956, 1957 og 1964.

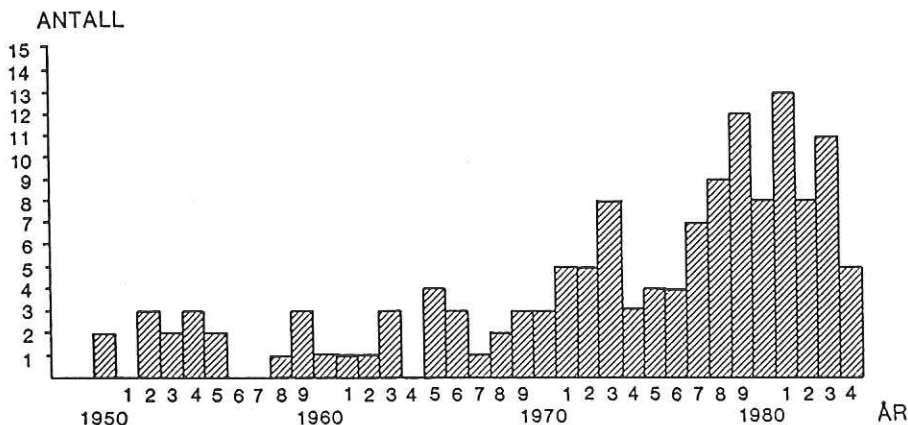

Fig. 1. Forbrytelser med døden til følge på Vestlandet 1950-1984 140 tilfelle fordelt på år.

For det annet viser diagrammet den sterke økningen i antall slike dødsfall som har funnet sted i perioden. Dette fremgår tydeligere når materialet grupperes i femårs grupper som i diagrammet i Fig. 1b. I femårsperioden 1950-54 ble undersøkt ti døds- fall som følge av forbrytelser. I de to neste femårsperiodene bare seks dødsfall i hver periode. Fra femårsperioden 1960-64 har det skjedd en nærmest rettlinjet stigning i antallet slike dødsfall, nemlig fra seks i perioden 1960-64 til 45 i perioden 1980-84, el- ler en 7.5 ganger økning.

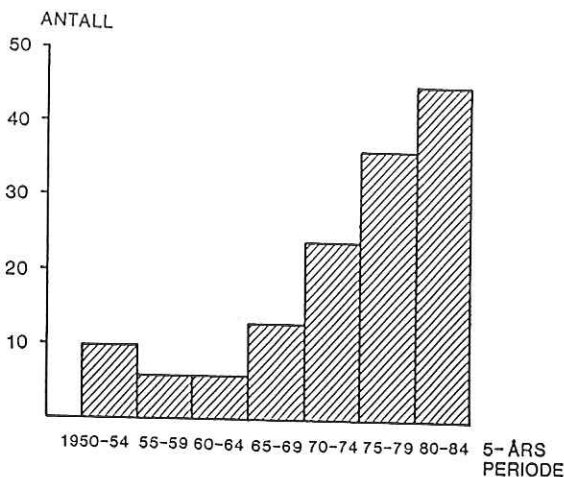

Fig. 1 b. Forbrytelser med døden til følge på Vestlandet 1950-1984. 140 tilfelle fordelt på 5-års perioder.

Som det vil sees i det følgende, er materialet juridisk sett svært inhomogent. Det vil derfor ikke bli gitt noen detaljanalyse av totalmaterialet, hverken når det gjelder forøvere eller ofre fordi de slutninger som kan trekkes, bare har en ytterst begrenset verdi. Materialet er oppdelt i grupper som vil bli omtalt hver for seg. Den første gruppen omfatter de tilfellene der det av forskjellige grunner ikke ble reist straffesak. Tabell 1 viser at dette utgjør 31 tilfelle (22.1%). De to neste gruppene omfatter mistenkt barnedrap (strl. § 234), ti tilfelle (7.1%), og mistenkt barnemishandling, syv tilfelle (5.0%). I disse to gruppene ble den strafferettslige reaksjon svært varie-

Tabell 1. Forbrytelser med døden til følge på Vestlandet 1950-84.
Fordeling av materialet.

Reaksjon	Antall	%
Ingen straffesak	31	22.1
Mistenkt barnedrap	10	7.1
Mistenkt barnemishandling	7	5.0
Tiltale str. 1. § 228	8	5.7
Tiltale str. 1. § 229	22	15.7
Tiltale str. 1. § 233, 1. ledd	29	20.7
Tiltale str. 1. § 233, 1. og 2. ledd	29	20.7
Tiltale str. 1. § 239	2	1.4
Tiltale str. 1. § 242	1	0.7
Tiltale str. 1. § 267, jfr. § 268	1	0.7
Tils.	140	

rende. De kunne derfor ikke grupperes etter subsumsjonen i tiltalebeslutningen slik som den resterende del av materialet. Det fremgår at det ble utferdiget tiltale for overtredelse av strl. § 228 i åtte tilfelle (5.7%), for overtredelse av strl. § 229 i 22 tilfelle (15.7%), for overtredelse av strl. § 233 1. ledd i 29 tilfelle (20.7%) for overtredelse av strl. § 233 1. og 2. ledd i 29 tilfelle (20.7%), for overtredelse av strl. § 239 i to tilfelle (1.4%), for overtredelse av strl. § 242 i ett tilfelle (0.7%) og for overtredelse av strl. § 267, jfr. § 268 i ett tilfelle (0.7%).

3.1. Ingen straffesak

Av Tabell 2 fremgår det at det i denne gruppen var 31 tilfelle og 28 forøvere. Disse 31 tilfellene er omtrent likelig fordelt på følgende tre grupper: Forøver begikk selvmord, forøver var sinnssyk og diverse årsaker.

Tabell 2. Forbrytelser med døden til følge på Vestlandet 1950-84.
Ingen straffesak.

Årsak	Antall	
	Forøvere	Ofre
Forøver begikk selvmord	9	12
Forøver var sinnssyk	9	9
Diverse	10	10
Tilsammen	28	31

3.1.1. Forøver begikk selvmord

Tabell 3 viser en detaljert oversikt over disse tilfellene. Der var tolv ofre og ni forøvere, idet en forøver drepte to ofre og en forøver tre ofre. Utrechnet med hensyn på antall ofre utgjør dette 8.6% av materialet. Ofrene er kvinner eller gutter, bare i ett eneste tilfelle var offeret en voksen mann. Blant forøverne er det omvendt, bare en kvinne og åtte menn. Det fremgår også at disse sakene er utpregede familietragedier idet elleve av ofrene var i familie med forøveren. Bare i ett tilfelle var offer og forøver ubeslektet, men de kjente hverandre. Drapsmetodene er diverse typer vold, bare i ett tilfelle var det forgiftning (med lysgass). Som oftest brukte forøveren den samme metoden for å drepe seg selv som den han brukte mot offeret. I de fleste tilfellene hadde forøverne psykiske problemer, mens alkoholpåvirkning ikke spilte noen rolle. Kun en forøver var påvirket av alkohol.

Tabell 3. Forbrytelser med døden til følge på Vestlandet 1950-84.
Ingen straffesak fordi forøver begikk selvmord.

Nr.	Forøver		Offer		Relasjon forøver/offer	Draps- metode	Selvmords- metode	Forøvers sinnstilstand
	Kjønn	Alder	Kjønn	Alder				
1	♂	56	♀	62	Søster	Stump vold	Hengning	Nervøs
2	♂	46	♀	42	Hustru	Dynamitt	Samme	Innesluttet
3	♀	28	♂	1	Sønn	Forgiftning	Samme	Nedfor
4			♀	43	Hustru	Skudd	Samme	Deprimert
5	♂	44		16	Datter	Skudd	Samme	
6			♀	46	Hustru	Øks		
7	♂	49	♂	12	Sønn	og	Brann	Sinnssyk
8				9	Sønn	brann		
9	♂	29	♀	68	Mor	Skudd	Samme	Deprimert
10	♂	54	♂	50	Kjent	Skudd	Samme+	?
11	♂	33	♂	1	Sønn	Kniv	Drukning	?
12	♂	?	♀	28	Hustru	Kverking	Hengning++	?

+ Skjøt seg da han skulle pågripes

++ Hengte seg i fengslet

3.1.2. Forøver var sinnssyk

Tabell 4 viser at denne gruppen omfattet ni tilfelle eller 6.4% av totalmaterialet. Syv av de ni ofrene var kvinner, mens syv av de ni forøverne var menn. I de to tilfellene der forøver var kvinne, var offeret et guttebarn, henholdsvis en gammel mann. I seks tilfelle var offer og forøver i slekt med hverandre. I to andre tilfelle kjente de hverandre. Bare i et tilfelle var offer og forøver ukjent for hverandre. I et tilfelle var forøver mindreårig. Både offer og forøver var pasienter ved en psykiatrisk institusjon.

Alkoholpåvirkning fantes bare hos tre av forøverne, men ikke hos ofrene.

I disse sakene ble det ikke reist vanlig straffesak, kun sikrings sak.

Tabell 4. Forbrytelser med døden til følge på Vestlandet 1950-84.
Ingen straffesak fordi forøver var sinnssyk.

Forøver Kjønn	Alder	Offer		Relasjon forøver/offer	Drapsmetoder
		Kjønn	Alder		
♂	55	♀	51	Hustru	Kniv i bryst
♂	13	♂	52	Kjent	Knusn. av hodet m/sten
♂	34	♀	74	Mor	Knusn. av hodet m/statuett
♂	52	♀	74	Mor	Kvelning + stump vold
♀	?	♀	10 mdr.	Datter	Kvelning
♀	59	♂	77	Kjent	Knusn. av hodet m/lysestake
♂	30	♀	17	÷	Kvelning
♂	36	♀	80	Bestemor	Skudd i hodet
♂	?	♀	60	Mor	Kniv i ryggen

Tabell 5. Forbrytelser med døden til følge på Vestlandet 1950-84.
Ingen straffesak av diverse årsaker.

Årsak	Antall		Alk.påvirkn.		Motiv
	Forøvere	Ofre	Forøver	Offer	
Forøver mindreårig	1	1			?
Forøver og offer utlendinger, hjemsendt	2	2	1	1	Krangel
Forøver utlending, reist fra landet	1	1	1	1	Krangel
Henlagt etter bevisets stilling	4	4	3	2	Krangel
Avgjørelse ved forelegg	1	1	1	1	Krangel
Sak forsvunnet	1	1	1	1	Krangel
Tilsammen	10	10	7	6	

3.1.3. Diverse årsaker

Tabell 5 viser at denne gruppen omfatter ti ofre og ti forøvere. Samtlige ofre og forøvere var menn. I et tilfelle var både offer og forøver mindreårig: En elleveåring stakk en jevnaldrende med kniv. Motivet var ukjent. Saken ble oversendt til det daværende Vergeråd. I de øvrige tilfellene, altså blant de voksne, sees at alkoholpåvirkning både av offer og forøver nesten var regelen. Syv av de ni ofrene og seks av de ni forøverne var alkoholpåvirket. Krangel var motivet i alle disse tilfellene. De fleste var nok vanlige fylleslagsmål med en tragisk utgang. Der er dog to unntagelser, nemlig de to tilfellene der både offer og forøver var utlendinger. I det ene tilfelle stakk forøveren ned en skipskamerat med kniv. I det andre tilfelle påførte forøveren sin skipskamerat en del skader ved stump vold og satte derefter fyr på lugaren. Begge disse tilfellene ville overveiende sannsynlig ha ført til tiltale for drap hvis saken var blitt behandlet i Norge.

I bare et tilfelle var offer og forøver i slekt med hverandre. I fire andre tilfelle kjente de hverandre.

I et tilfelle ble det ikke reist straffesak fordi saken var forsvunnet fra vedkommende politikammer på det tidspunkt forfatteren forespurte om den.

3.2. Mistanke om barnedrap

Tabell 6 viser at de dødsfall som i utgangspunktet ga mistanke om at det forelå barnedrap, altså forbrytelse mot strl. § 234, utgjør ti tilfelle, eller 8.1% av materialet.

Det fremgår også at påtalemyndighetens reaksjon ble svært forskjellig. Først må nevnes at et tilfelle (nr 2) var ukjent hos politiet! Det gjaldt en mor som ble innlagt i sykehus med navlesnoren hengende ut av skjeden og like etter innleggelsen ble mor-kaken trykket ut. Barnet ble bragt til sykehuset av morens innleggende lege. Det var blitt funnet i et skap på morens hybel, uvisst av hvem. Dødsårsaken var knusning av hodet. Muligheten for barnedrap måtte være innlysende for alle, men saken ble aldri meldt til politiet.

Tabell 6. Forbrytelser med døden til følge på Vestlandet 1950-84.
Mistanke om barnedrap.

Nr	Mors alder	Barnets kjønn	Dødsårsak	Øvrige omstendigheter	Reaksjon
1	32	♂	Manglende hjelp	Barnet nedgravet 4 d. etter fødsel	Forelegg strl. § 341, 2. ledd
2	22	♀	Knusning av hodet	Barnet gjemt i skap	Ukjent hos politiet
3	19	♂	Manglende hjelp	Barnet kastet på sjøen	Påtaleunnl. strpl. § 85, 2. ledd
4	31	♂	Manglende hjelp	Fødte på gammeldass, lot barnet falle i møttingen	Påtaleunnl. strl. § 234
5	?	♂	Manglende hjelp	Mor og dødt barn innlagt i sykehus	Henlagt etter bev.s stilling
6	15	♂	Kvelning	Plastpose over barnets hode	Påtaleunnl. strl. § 244, jfr. § 242
7	20	♂	Kvelning	Hånd over barnets hals. Barnet pakket i bag, funnet 7 uker senere	Dom for forbr. mot strl. § 234 jfr. 233, fengsel i 1 år, prøvetid 2 år
8	?	♂	Manglende hjelp	Barnet gjemt i skap	Dom for forbr. mot strl. § 242 2. og 3. ledd. Domsutsettelse
9	19	♂	Manglende hjelp	Mor og dødt barn innl. i sykehus	Henlagt etter bev.s stilling
10	15	♂	Manglende hjelp	Barnet pakket i bag og kastet på sjøen	Påtaleunnl. strl. § 341, 2. ledd

To av disse sakene ble henlagt etter bevisets stilling.

I et tilfelle ble det utferdighet påtaleunnløstelse i medhold av strpl. (av 1887) § 85, 2. ledd hvorefter påtale kan unnløstelse »når slike særlige forhold er tilstede at påtalemyndigheten etter en samlet vurdering finner at overveiende grunner« taler for det.

To tilfelle ble subsumert under strl. § 341, 2. ledd som setter straff for den som »rettstridig eller hemmelig enten tilintetgjør liket av nogen død eller dødfødt eller bringer det til side, således at det undrages fra betimelig undersøkelse«. I det ene tilfelle ble saken avgjort ved forelegg, i det annet ved påtaleunnløstelse.

I et tilfelle ble moren dømt for forbrytelse mot strl. § 242, 2. og 3. ledd som setter straff for den som rettstridig forlater noen i hjelpeløs tilstand med døden til følge. Hun fikk domsutsettelse.

Bare to av disse tilfellene ble subsumert under barnedrapsparagrafen. I det ene tilfellet ble det utferdiget påtaleunnløstelse. I det andre tilfellet ble moren dømt til fengsel i 1 år med prøvetid 2 år.

Tabell 7. Forbrytelser med døden til følge på Vestlandet 1950-84.
Mistanke om barnemishandling.

Nr	Forøver	Alder	Offer		Dødsårsak	Metode	Reaksjon
			Kjønn	Alder			
1	Far	35	♂	2½ mnd	Blødning under den hårde hjernehinne	Risting	Dom strl. § 219, fengsel i 8 mndr. med 2 års prøvetid
2	Mor	37	♂	4 mnd	?	?	Tilt. strl. §§ 229, 231, 229. Lagretten: Sinnssyk i gjerningsøyeblikket
3				2½ mnd	Blødning under den hårde hjernehinne	Slapp ham mot gulvet med hodet først	
4				♀	9 mnd	Tarmbristning	
5	Far	22	♂	9 mnd	Diverse bristn. i buken	Knyttneve i maven?	Dom strl. § 229, 1. ledd, 3. straffalt. Fengsel i 4 år
6	?	?	♂	9 mnd	Blødning under den hårde hjernehinne	?	Henlagt etter bevisets stilling
7	Far	19	♂	5 mnd	Blødning under den hårde hjernehinne	Dunket hodet mot fast gjenstand. Tidl. benbrudd	Dom strl. § 219, 1. ledd, 2. straffalt. og § 219, 1. ledd, 1. str.alt. Fengsel 1½ år

3.3. Mistanke om barnemishandling

Tabell 7 viser at der var syv dødsfall der barnemishandling måtte mistenkes. Disse syv skal alle gjennomgås litt nærmere i detaljer:

Tilfelle 1. Dette barnet ble bragt dødt til det lokale sykehus av foreldrene. Sykehuslegen bemerket små blødninger og sår i huden og barnet ble sendt til obduksjon med foreldrenes tillatelse.

Foruten de nevnte små hudskader fantes brudd av ryggraden samt blødning under den hårde hjernehinne, som var dødsårsaken. En slik blødning under den hårde hjernehinne skyldes ytre vold og dette sammen med de øvrige funn, ga mistanke om barnemishandling. Da sykehuslegen fikk resultatet av undersøkelsen meldte han fra til Barnevernsnemnden som igjen meldte fra til politiet.

Barnets foreldre var gift. Faren var uføretrygdet på grunn av nervøse plager og moren hadde gått på spesialskole. De hadde tidligere hatt to barn, men Barnevernsnemnden hadde tatt begge fra dem etter å ha funnet at foreldrene ikke var skikket til å ta vare på dem.

Vedrørende det siste barnet forklarte faren at hudblødningene og sårene var oppstått ved kyss. Tre dager før døden hadde faren mistet barnet slik at det falt med ryggen mot et armlene på en stol. Det skrek da kraftig. Den hendelsen kan forklare bruddet i ryggraden. Under rettsforhandlingene forandret han imidlertid denne forklaringen og opplyste at mens han satt med barnet hadde det kastet seg bakover og ryggen hadde truffet stolryggen. Om morgenen dødsdagen hadde han holdt barnet i føttene og ristet det som man rister et teppe. En slik risting av et spebarn antas å kunne fremkalle en blødning under den hårde hjernehinne. Faren ble tiltalt og dømt for overtredelse av strl. § 219 til 8 måneders fengsel med prøvetid 2 år.

Tilfellene 2, 3 og 4. Denne saken startet da en mor bragte inn sin bevisstløse 9 måneder gamle datter (tilfelle 4) til det lokale sykehuset der datteren døde kort etter innleggelsen. Moren opplyste at hun dagene i forveien selv flere ganger hadde besvimt og hver gang mistet barnet i gulvet. Barnet hadde ikke spist de to siste dagene. Moren kunne ikke gi noen forklaring på diverse hudblødninger.

Ved den sakkyndige likundersøkelsen fantes diverse hudblødninger og hudavskrapninger. Der var tre blødninger i tyntarmsveggen med delvis bristning av bukinnen. I et av disse områdene fantes bristning av hele tarmveggen og det rant tarminnhold ut i bukhulen. Dette hadde ført til en diffus bukhinnebetennelse som var dødsårsaken. Bristen i tyntarmsveggen fantes på et sted som er typisk for bristing forårsaket av ytre vold. Politiet ble gjort oppmerksom på at et knyttneveslag kunne være velegnet til å fremkalle en slik bristning. Under avhør forklarte så moren at hun et par dager før barnets død hadde gitt barnet diverse knyttneveslag, bl.a. i buken. Dette barnet var ekteparets barn nummer fire av fire.

Ekteparets første barn døde fem år tidligere fire måneder gammelt (tilfelle 2). Dette barnet ble ekshumert og det fantes brudd av begge kraveben. Dødsårsaken kunne ikke fastslås, men etter omstendighetene synes det ikke urimelig å mistenke barne mishandling også i dette tilfelle. Moren opplyste at hun hadde fremkalt disse bruddene ved å slå på barnets kraveben med håndkanten (karateslag). Legen som så til barnet, innrømmet i retten at han hadde sett hevelse over begge kraveben, altså åpenbare tegn til vold, men allikevel skrev han dødsattest med plutselig, naturlig spebarnsdød som dødsårsak.

Ekteparets andre barn (tilfelle 3) ble tre år tidligere bragt til det lokale sykehus 2½ måneder gammelt. Det fantes tegn til blødning innenfor skallen og barnet ble sendt til Rikshospitalet der det døde. Ved vanlig sykehusobduksjon fantes dødsårsaken å være blødning under den hårde hjernehinne. Moren opplyste under avhør at hun hadde holdt barnet opp etter føttene og sluppet det med hodet ned mot gulvet.

Ekteparets barn nr. 3 hadde også vært skadet, men ikke dødelig. Det hadde tidligere vært innlagt i det lokale sykehus først for brudd av et lårben, så for brudd i en ankel og tilslutt for en forbrenning. Det ble ikke spurt om og ikke gitt noen forklaring på bruddene. Moren hadde opplyst til sykehuset at forbrenningen var oppstått

ved at en vannslange på badet hadde sprukket og barnet hadde fått kokende vann i ansiktet. I retten forklarte moren hvorledes hun selv hadde fremkalt begge bruddene og hvorledes hun hadde fremkalt forbrenningen ved å spyle barnet med varmt vann fra håndduksen på badet.

Dette ekteparet hadde levd et tilsynelatende helt normalt familieliv. Ektemannen var pendler og var hjemme bare noen få dager i måneden. Hverken han, den øvrige familie eller familiens venner hadde hatt mistanke om at noe var galt.

Moren ble tiltalt for overtredelse av strl. § 231 2. straffalternativ (tilfelle nr 3), overtredelse av strl. § 229 3. straffalternativ (tilfelle nr 4) og for overtredelse av strl. § 229 2. straffalternativ (tilfelle nr 2 og det overlevende barn). Ved psykiatrisk undersøkelse ble hun erklært ikke sinnssyk i gjerningsøyeblikket. Under rettsaken møtte hun med sin egen psykiater som hevdet at hun kunne ha vært i en »grensepsykotisk« tilstand da hun forgrep seg mot sine barn. Lagretten svarte ja på spørsmålet om hun hadde vært sinnssyk i gjerningsøyeblikket. Retten godtok kjennelsen og hun ble dømt til sikring i 10 år.

Tilfelle nr. 5. Den dagen dette barnet døde var faren alene med barnet fra kl 18 til kl 24 mens moren var i arbeid. Da hun kom hjem, var barnet dødt. Tilkalt lege fant diverse hudblødninger og merker som lignet kloremerker. Han tilkalte den offentlige lege og de ble enige om å melde dødsfallet til politiet.

Ved den sakkyndige likundersøkelsen fantes diverse hudblødninger, blødning i bakhodet og klorlignende merker i huden, dobbeltsidig blødning under den hårde hjernehinne, brudd av seks ribben på venstre side, betydelig blødning til bukhulen fra knusningsskade ved krøsrøten med knusningsskade i bukspyttkjertelen og leveren. Dessuten fantes et mulig gammelt overarmsbrudd.

Faren ble tiltalt for overtredelse av strl. § 229, 1. ledd, 3. straffalternativ. Under rettsforhandlingene opplyste han at barnet måtte ha fått skadene da det falt ned på gulvet fra et klaffebord idet klaffen plutselig falt ned. Bordet blev demonstrert, men det var ikke mulig å få klaffen til å falle ned slik tiltalte forklarte. Dessuten var det åpenbart at alle barnets skader ikke kunne ha oppstått ved et enkelt fall. Det måtte anses sannsynlig at barnets skader var fremkalt ved knyttneveslag og at bakhodet har vært dunket mot en fast gjenstand. De psykiatrisk sakkyndige antok at det forelå en affektbetonet impulshandling. Faren ble dømt etter tiltalen til 4 års fengsel.

Tilfelle nr. 6. Dette var en ni måneder gammel gutt som ble funnet død i sengen. Dødsårsaken var blødning under den hårde hjernehinne, dvs. det hadde vært øvet vold mot barnets hode. Politiet måtte imidlertid henlegge saken etter bevisets stilling. Dødsnatten hadde det nemlig vært en ordentlig fyllefest i leiligheten og ingen av festdeltagerne visste om noen hadde vært alene med barnet. Man fant således ingen som kunne siktes.

Tilfelle nr 7. Dette barnet ble også bragt livløst til det lokale sykehus og gjenopplivningsforsøk var uten virkning. Barnet hadde to ganger tidligere vært innlagt i sy-

kehuset på grunn av hudblødninger som man ikke fant noen årsak til. Det oppsto ingen blødninger under sykehusoppholdene. Under siste sykehusopphold hadde barnet også brudd av høyre skinneben. Foreldrene hadde ingen forklaring på dette bruddet. Ved den sakkyndige likundersøkelsen fantes dødsårsaken å være blødning under den hårde hjernehinne og der var klare tegn til at barnets hode hadde støtt mot en stump gjenstand.

Barnets far ble tiltalt for overtredelse av strl. § 229, 1. ledd, 3. straffalternativ (hodeskaden) og 1. straffalternativ (benbruddet) samt overtredelse av strl. § 219, 1. ledd, 2. straffalternativ (hodeskaden) og samme paragraf 1. ledd, 1. straffalternativ (benbruddet).

Under rettsforhandlingene ble barnets tendens til å få hudblødninger meget nøye gjennomgått selv om denne tendensen ikke var nevnt i tiltalebeslutningen. Vedrørende benbruddet forklarte tiltalte at den dagen barnet fikk bruddet, skrek barnet meget. Han kastet eller støtte barnet fra seg slik at begge benene traff sengekanten. Begge benene hovnet opp og det oppsto brudd i høyre skinneben. Et par dager senere ble barnet innlagt i sykehus. Retten la til grunn at tiltalte ved denne anledningen åpenbart mistet besinnelsen.

Fire dager før barnets død skrek barnet meget og lenge. Da tiltalte skulle legge barnet, var tiltalte lei og trett, ristet barnet og kastet eller støtte det med hodet mot vuggen eller annet inventar eller mot veggen. Barnet besvimte. Dagen etter kastet barnet opp flere ganger. Det ble søkt lege som mente at barnet hadde mavekatarr. Tiltalte opplyste da ikke noe om hva han hadde gjort med barnet. Barnet ble så innlagt død eller døende i sykehuset og gjenopplivningsforsøk var forgjeves.

Retten la til grunn at tiltalte da han utførte denne handlingen hadde en lettere innsevring av bevisstheten på grunn av affekt. Han ble frifunnet for overtredelse av strl. § 229, men dømt etter tiltalen for overtredelse av strl. § 219 til 2 år og 6 måneders fengsel. Denne straffen ble nedsatt av Høyesterett til 1 år og 9 måneders fengsel.

Denne saken ble begjært gjenopptatt, men begjæringen ble forkastet både av lagmannsretten og av høyesterett. I medhold av den nye straffeprosessloven av 1981 er saken på ny begjært gjenopptatt. Lagmannsretten har forkastet denne begjæringen. Denne kjennelsen blir antagelig påkjært til Høyesteretts kjæremålsutvalg.

3.4. Tiltale strl. 228

Av Tabell 1 fremgår det at det i åtte tilfelle ble reist tiltale for overtredelse av strl. § 228, i alle tilfelle etter 1. og 2. ledd, men varierende fra 1. til 3. straffalternativ. I ett tilfelle endte rettsforhandlingene med frifinnelse:

En 32 år gammel mann kom i krangel med en 35 år gammel mann. Begge var beruset og de kjente hverandre. De gikk utenfor huset for å gjøre opp. Under det efterfølgende klammeri falt fornærmede ned i en kjellerhals og knekket nakken. Han døde noen dager senere. Fallet var ifølge tiltalen forøvet ved at tiltalte slo eller dyttet for-

Tabell 8. Forbrytelser med døden til følge på Vestlandet 1950-84.
Tiltale og dom for overtredelse av strl. § 228.

Kjønn	Tiltalte		Fornærmede			Relasjon tilt./forn.		
	Alder	Alk.påv.	Kjønn	Alder	Alk.påv.	Slekt	Kjent	Ukjent
♂	38	+	♂	23	÷	÷	+	
♂	18	+	♂	60	+	÷	+	
♂	32	+	♂	48	+	÷		+
♂	57	+(?)	♂	66	+	÷	+	
♀	58	+	♂	56	÷	÷	+	
♂	29	+	♂	57	+	÷		+
♂	18	+	♂	18	+	÷	+	

Tabell 9. Forbrytelser med døden til følge på Vestlandet 1950-84.
Tiltale og dom for overtredelse av strl. § 228.

Motiv	Metode	Dødsårsak	Tidl. krim.belast.
Krangel 5	Slag/puff 6	Hodeskader	Tiltalte: Ingen
Sjalousi 1			Fornærmete: Ingen
Hindre bilkjøring 1	Dobbel Nelson	Nakkebrudd	

nærmede i høyre skulder slik at han falt ned i kjellerhalsen. Byretten kom imidlertid til at det ikke foreslå tilstrekkelig bevis for at det var øvet vold mot fornærmede og tiltalte ble derfor frifunnet.

Tabellene 8 og 9 viser karakteristika ved de syv tilfellene der det ble reist tiltale og avsagt dom for overtredelse av strl. § 228.

Blant de tiltalte var det en kvinne og seks menn, mens samtlige fornærmede var menn. Alle de tiltalte og de fleste fornærmede var påvirket av alkohol og i de fleste tilfellene kjente tiltalte og fornærmede hverandre.

Motivet for forbrytelsen var krangel i fem tilfelle og sjalousi i et tilfelle. I disse tilfellene besto den anvendte vold i knyttneveslag eller puffing slik at fornærmede falt om og fikk en dødelig hodeskade.

Motivet for forbrytelsen var i et tilfelle forsåvidt »hederlig«. Tiltalte skulle hindre fornærmede i å kjøre bil. Dette er omtalt nedenfor under straffutmålingen.

Ingen av de tiltalte eller fornærmede i disse sakene var tidligere kriminelt belastet.

3.4.1. Straffutmålingen ved overtredelse av strl. § 228

Et spesielt tilfelle av legemsfornærmelse var følgende: Tre mann drakk en liter rom (en fjerdemann var tilstede i noen tid). Derefter gikk de på kafé der fornærmede drakk øl, mens tiltalte drakk kaffe. Fornærmede oppførte seg ubehagelig i kaféen og de andre fikk ham med seg ut. Fornærmede ville så gå bort til sin bil. Tiltalte ville hindre ham å kjøre, tok et brytetak på ham (dobbel Nelson) og holdt ham i ro mens

trejemann tok bilnøklene. Tiltalte fortsatte å presse fornærmedes nakke på tross av at denne ba ham la være. Grepet førte til nakkebrudd med følgende total lammelse fra nakken og ned. Døden inntraff 4 måneder senere av komplikasjoner.

Det ble utferdiget tiltale for overtredelse av strl. § 228, 1. jfr. 2. ledd og for overtredelse av drukkenkapslovens § 17 for å ha utført den nevnte handling i beruset tilstand.

Herredsretten fant det godtgjort at tiltalte hadde øvet vold mot fornærmede og at han derved hadde påført ham en alvorlig legemsskade, men retten mente at tiltalte ikke kunne ha regnet med dødsfølgen. Tiltalte ble deretter dømt for legemsfornærmelse med legemsskade til følge for forbrytelse mot strl. § 228, 1. ledd, jfr. 2. ledd, 1. straffalternativ til fengsel i 6 måneder. Han ble frifunnet for overtredelse av drukkenkapsloven. Tiltalte mente seg uskyldig dømt og begjærte fornyet behandling i Lagmannsretten. Lagretten svarte ja til spørsmål om legemsfornærmelse, men nei på tillegsspørsmål etter 3. straffalternativ. Tiltalte ble deretter dømt for overtredelse av strl. § 228, 1. straffalternativ til fengsel i 45 dager.

I et annet tilfelle ble tiltalte frifunnet i herredsretten, men dømt i Høyesterett: En 18 år gammel mann slo til en annen 18-åring utenfor et danselokale med knyttet hånd mot halsen. Fornærmede fikk en blødning under hjernens spindelnevshinne og døde. Begge var beruset. Det ble utferdiget tiltale for overtredelse av strl. § 228, 1. ledd, jfr. 2. ledd, 2. straffalternativ. I herredsretten fant flertallet, domsmennene, at tiltalte ikke kunne ha innsett muligheten for dødsfølgen og at han derfor måtte frifinnes for overtredelse av strl. § 228, 2. ledd, 2. straffalternativ. Formannen mente imidlertid at tiltalte kunne ha innsett dødsfølgen.

Efter dette fant retten at den inntrufne skade måtte bli å karakterisere som legemsfornærmelse med legemsskade til følge.

Videre fant flertallet at det fra fornærmedes side forelå en provokasjon som måtte føre til frifinnelse. Rettens formann dissenterte også på dette punktet, men tiltalte ble frifunnet. Statsadvokaten anket dommen til Høyesterett idet han hevdet at rettens flertall hadde tatt feil når den kom til at strl. § 43 (spørsmål om tiltalte kunne ha innsett dødsfølgen) ikke kunne anvendes og at det hadde tatt feil i spørsmålet om provokasjon.

Høyesterett kunne ikke overprøve herredsrettsflertallets avgjørelse om at tiltalte ikke kunne ha innsett dødsfølgen. Høyesterett var imidlertid enig med herredsrettens formann i at det i dette tilfelle ikke forelå en provokasjon som måtte føre til straff-frihet. Fornærmede hadde trådt noen skritt tilbake og gitt uttrykk for at han ikke ville fortsette slosskampen hvorefter han ble stående med hendene langs siden. Derefter tilføyte tiltalte ham det dødbringende slaget. Tiltalte ble så enstemmig dømt for overtredelse av strl. § 228 1. ledd til fengsel i 45 dager med 2 års prøvetid.

I de fem øvrige tilfellene varierte straffutmålingen fra fengsel i 45 dager til 5 måneder.

I tillegg til disse syv tilfellene der det ble utferdiget tiltale og avsagt dom for overtredelse av strl. § 228, ble det avsagt ytterligere to dommer for legemsfornærmelse. Den ene saken gjaldt en 20 år gammel mann som ble tiltalt for forsettlig drap, men frifunnet for dette og derefter dømt for legemsfornærmelse med døden til følge. Tilfellet er omtalt nærmere i kapittel 3.6.

Det andre tilfellet gjaldt en 58 år gammel mann som ble tiltalt for uaktsomt drap, men frifunnet og derefter dømt for legemsfornærmelse med døden til følge. Dette tilfellet er omtalt under kapittel 3.8.

3.5. Tiltale for overtredelse av strl. § 229

Av Tabell 1 fremgår det at det ble reist tiltale for legemsbeskadigelse i 22 tilfelle med 29 tiltalte. En av disse sakene endte med frifinnelse:

En 31 år gammel mann ble satt under tiltale for overtredelse av strl. § 229, 3. straffalternativ for å ha slått og eller sparket sin 57 år gamle far i maven slik at han fikk indre, dødelige skader.

Både tiltalte og fornærmede hadde drukket endel og kranglet og sloss. Fornærmede avgikk ved døden i løpet av natten. Hans bukskader var åpenbart oppstått ved stump vold mot buken. Tiltalte erklærte seg imidlertid ikke straffskyldig og det ble under rettssaken ikke oppklart hvorledes skadene hadde oppstått. Lagretten ble forelagt spørsmål overensstemmende med tiltalen og svarte nei. Retten la denne kjennelsen til grunn og tiltalte ble frifunnet.

En sak endte med dom etter et mildere straffebed:

En 29 år gammel mann kom i krangel med en 20-åring. Begge var beruset og det kom til slagsmål. Tiltalte (29-åringen) slo fornærmede flere ganger i hodet slik at han falt om og fikk dødelige hodeskader. Lagretten svarte nei på spørsmål om legemsbeskadigelse, men ja på tilleggsspørsmål om tiltalte var skyldig i å ha deltatt i slagsmål under hvilket noens død forvoldtes. Ved straffutmålingen ble det i skjerpene retning tatt hensyn til tiltaltes relativt modne alder og at han ble antatt å ha gått voldsomt til verks. I formildende retning ble det tatt hensyn til at fornærmede ble antatt å ha utfordret til slagsmål. Tiltalte ble dømt for forseelse mot strl. § 384 til fengsel i 120 dager som var sonet ved utholdt varetekt.

Tabell 10 viser alders- og kjønnsfordeling i de sakene der det ble reist tiltale og avsagt dom etter strl. § 229. Der var 20 fornærmede og 27 tiltalte. Likesom for legemsfornærmelse er det overveiende menn som gjør seg skyldig i legemsbeskadigelse med døden til følge idet der var 24 menn og 3 kvinner. Den yngste av disse var en 14 år gammel gutt som uvisst av hvilken grunn stakk en avslått flaske i halsen på en for ham ukjent 16-åring. Begge var påvirket av alkohol. Fornærmede fikk overskåret lufttrøret og hovedpulsåren til hodet. Tiltalte ble i byretten dømt for overtredelse av strl. § 229, 3. straffalternativ, jfr. § 232, til ett års fengsel. Etter fornyet behandling i lagmannsretten kom den til samme resultat.

Tabell 10. Forbrytelser med døden til følge på Vestlandet 1950-84.
Tiltale og dom for overtredelse av strl. § 229.
Kjønns- og aldersfordeling.

Alder	Tiltalte			Fornærmede		
	♂	♀	Tils.	♂	♀	Tils.
-14	1		1			
15-19	2	1	3	2		2
20-29	10	2	12	2	2	4
30-39	7		7		3	3
40-49	2		2	4		4
50-59	2		2	1	1	2
60-69				2		2
70-79				2	1	3
Tils.	24	3	27	13	7	20

Blant de fornærmede var det to tredjedeler menn og en tredjedel kvinner. Gjennomsnittsalderen for de fornærmede var litt høyere (43,1 år) enn for de tiltalte (29,3 år).

Tabell 11 viser at nesten alle de tiltalte og fornærmede var påvirket av alkohol. Ingen var påvirket av narkotika eller tabletter. Blant de tiltalte var omtrent halvparten tidligere kriminelt belastet, mens vi ikke har opplysninger om de fornærmede.

Tabell 12 viser endel karakteristika ved disse forbrytelsene. I de aller fleste tilfellene kjente tiltalte og fornærmede hverandre og i de fleste tilfellene var det krangel som utløste forbrytelsen. I ett tilfelle var det antagelig avstraffelse og/eller hevn. De tre tiltalte i denne saken skulle »ta« fornærmede som hørte til samme miljø som de tiltalte. De oppsøkte ham så spesielt i den hensikt. I ett tilfelle helte tiltalte for å »kjekke seg« vin fra en blomsterkanne i munnen på fornærmede som var blind, og som måtte drikke ennskjønt han ba om å få slippe.

I de fleste tilfellene er det brukt stump vold, vesentlig slag og spark, men i fem tilfelle var det brukt skarp vold (3 ganger kniv og 2 ganger avslått flaske).

Dødsårsaken var for det meste hodeskader i de tilfellene det var blitt brukt stump vold. I tilfellene med skarp vold var det forblødninger som var dødsårsaken.

Tabell 11. Forbrytelser med døden til følge på Vestlandet 1950-84.
Tiltale og dom for overtredelse av strl. § 229.
Alkoholpåvirkning og kriminell belastning.

	Tiltalte			Fornærmede		
	+	÷	Ukjent	+	÷	Ukjent
Alkohol på.v.	19	4	4	16	4	
Tidl. krim.bel.	14	13				20

Tabell 12. Forbrytelser med døden til følge på Vestlandet 1950-84.
Tiltale og dom for overtredelse av strl. § 229.
Karakteristika ved forbrytelsene.

Relasjon tilt./forn.	Motiv	Type vold	Dødsårsak
Ektefelle 2	Krangel 11	Stump 14	Hodeskader 10
Samboer 2	Vinning 4	Skarp 5	Nakkebrudd 1
Forlovede 1	Avstr./hevn? 1	Div. 1	Knusn. strupeh. 1
Venn/kjent 9	Sjalusi 1		Brystskader 1
Ukjent 6	Konemis. 1		Buuskade 1
	»Kjekke seg« 1		Forblødning 5
	Ukjent 1		Alkoholforg. 1

3.5.1. Straffutmåling ved overtredelse av § 229

To av disse sakene ble avgjort i forhørsretten, en i byretten og de øvrige i lagmannsretten.

Straffutmålingen fremgår av Tabell 13. Straffens lengde er selvsagt avhengig av hvilket straffalternativ som er lagt til grunn i dommen. Dessuten var straffen en fellesstraff for legemsbeskadigelse og for endel andre forbrytelser i alle tilfelle der straffen var høyere enn fengsel i fire år. Som det også fremgår, ble det avsagt tre dommer der straffen var høyere enn maksimumsstraffen for legemsbeskadigelse med døden til følge. Dette var tre unge menn som under et ran mishandlet en 78 år gammel kvinne slik at hun senere døde av skadene. De mishandlet også hennes bror som dog overlevde. De ble dessuten kjent skyldige i en serie andre forbrytelser.

I tillegg til disse 20 sakene der det ble utferdiget tiltale og avsagt dom for legemsbeskadigelse, ble det avsagt nok en dom for legemsbeskadigelse. Det var en kvinne som var tiltalt for forsettlig drap, men som ble frifunnet for dette. Derefter ble hun dømt for legemsbeskadigelse med døden til følge til fengsel i 3 år. Saken er nærmere omtalt under kapittel 3.6.

Tabell 13. Forbrytelser med døden til følge på Vestlandet 1950-84.
Tiltale og dom for overtredelse av strl. § 229.
Straffutmåling.

Fengsel-år	Antall
<1	3
1-	9
2-	4
3-	3
4-	1
5-	3
6-	1
9-	3
Sikring 5 år	2
10 år	1

Tabell 14. Forbrytelse med døden til følge på Vestlandet 1950-84.

Tiltale for overtredelse av strl. § 233, 1. ledd.

Resultatet av rettssak.

Frifinnelse	4
Dømt etter mildere straffebed	2 +
Dømt etter tiltalen	23
+ 1. § 229, 2. ledd, 2. str.alt.	
2. § 228, 1. ledd, 3. str.alt. + § 292	

3.6. Tiltale strl. § 233, 1. ledd

Tabell 1 viser at det ble reist tiltale for forsettlig drap i 29 tilfelle.

Det fremgår videre av Tabell 14 at fire av disse retts sakene endte med frifinnelse og to med dom etter et mildere straffebed. Det gjenstår således 23 tilfelle med 23 tiltale som ble det dømt etter tiltalen.

De fire sakene som endte med frifinnelse var følgende:

1. En 42 år gammel mann kom i krangel med sin tvillingbror. Han tok en øks og tildelte broren flere slag i hodet slik at denne døde tolv timer senere. Ingen av brødrene var påvirket av alkohol. Det forelå provokasjon fra fornærmedes side.

2. En 20 år gammel mann tilføyet sin 47 år gamle far et knivstikk med brødkniv i brystet med døden til følge. Tiltalte var edru, mens faren var sterkt beruset. Det forelå en sterk grad av provokasjon. Lagretten svarte nei både på spørsmål om forsettlig drap og på tilleggsspørsmål om legemsbeskadigelse.

3. En 35 år gammel mann ble tiltalt for å ha satt seg overskrevet på sin 20 år gamle stesønn og med den ene eller begge hender ha tatt kvelertak på ham og holdt dette fast slik at stesønnen kort etter døde av kvelning. Tiltalte var edru, men fornærmede var beruset. Det forelå en betydelig grad av provokasjon.

4. En 44 år gammel mann tilføyet sin 38 år gamle bror et knivstikk i hjertet med en lommekniv. Begge var beruset. Det forelå også her en sterk grad av provokasjon. Lagretten svarte nei på spørsmål om forsettlig drap og nei på tilleggsspørsmål etter §§ 229 og 232.

De to sakene som endte med dom etter et mildere straffebed var følgende:

1. En 20 år gammel kvinne (den eneste kvinne blant de 29 som ble tiltalt for forsettlig drap) kom i krangel med en 17 år gammel mann og tilføyet ham to knivstikk hvorav det ene gikk inn i hjertet og medførte døden. Begge var beruset. De var ukjent for hverandre.

Lagretten svarte nei på spørsmål om forsettlig drap, men ja på spørsmål om overtredelse av strl. § 229, 1. ledds 3. straffalternativ, jfr. § 232.

Det ble antatt at tiltalte hadde følt seg provosert, men hadde »overreagert med en meningsløs og uforståelig handling som bare kan synes å kunne forklares ved at hun var kommet i en voldsom affekt under påvirkning av alkohol«. Hun ble dømt til fengsel i tre år.

Tabell 15. Forbrytelser med døden til følge på Vestlandet 1950-84.

Tiltale og dom for overtredelse av strl. § 233, 1. ledd.

Kjønns- og aldersfordeling.

Alder	Tiltalte			Fornærmede		
	♂	♀	Tils.	♂	♀	Tils.
-19	5		5	1		1
20-29	9		9	6	1	7
30-39	7		7	3	2	5
40-49	1		1	3		
50-59	1		1	5		5
60-69						
70-79				1	1	2
Tils.	23		23	19	4	23

2. En 20 år gammel mann ble satt under tiltale for I. overtredelse av strl. § 233, 1. ledd ved at han grep med begge hender om sin kones hals og »klemte til slik at luftveiene ble stengt, og holdt grepet så lenge at hun døde« og II. overtredelse av strl. § 292, jfr. § 291 ved at han satte fyr på ekteparets felles leiebolig som ble totalskadet.

Lagretten svarte nei på spørsmål om forsettlig drap, men ja på spørsmål om legersfornærmelse med døden til følge og ja på spørsmål om grovt skadeverk.

Dette ekteparet hadde et barn sammen, men ekteskapet fungerte dårlig. Han hadde vært inne i en periode med alkohol-/og medikamentmisbruk, men ingen av partene var påvirket under handlingen. En dag overrasket han så sin hustru i sengen sammen med en ungdom, hvilket imidlertid ikke medførte noen umiddelbar reaksjon. To dager senere opplyste hustruen at hvis hun var blitt gravid med denne ungdommen, ville hun ikke ta abort, men bære barnet frem. Det antas at tiltalte helt mistet besinnelsen. Han forgrep seg så på hustruen og nærmest flyktet fra stedet. Da han etter en tid kom tilbake og skjønnte at hun var død, satte han fyr på huset.

Ved straffutmålingen la retten til grunn at begge forbrytelsene var alvorlige, men at han handlet under nedsatt bevissthet og på sett og vis var provosert av hustruens uttalelse. Etter det fremkomne hadde han flere ganger overveiet å ta livet av seg. Han ble så dømt for forbrytelse mot strl. § 228, 2. ledds 2. straffalternativ, jfr. 1. ledd og § 292, jfr. § 291, jfr. § 62 til fengsel i tre år.

Tabell 15 viser alders- og kjønnsfordelingen blant de tiltalte og de fornærmede i de sakene der det ble utferdiget tiltale og avsagt dom for forsettlig drap (strl. § 233, 1. ledd).

Det fremgår at alle de tiltalte var menn, mens det blant de fornærmede var 19 menn og fire kvinner, eller omtrent fem ganger så mange menn som kvinner. Gjennomsnittsalderen for de tiltalte var 28,3 år og for de fornærmede 40,2 år.

Hele fem av de tiltalte var under 20 år (17-17-18-18-19). Forøvrig dominerte aldersgruppen 20-39 år.

Tabell 16. Forbrytelser med døden til følge på Vestlandet 1950-84.

Tiltale og dom for overtredelse av strl. § 233, 1. ledd.
Alkohol/stoff-påvirkning, tidligere kriminell belastning.

	Tiltalte		Fornærmede		
	+	÷	+	÷	Ukjent
Alkohol påv.	18	5	18	4	1
Stoffpáv.	5	18	1	22	
Tidl. krim.bel.	12	11			23

Blant de fornærmede var det bare en under 20 år, en 16-åring som ble stukket med kniv av sin 18-årige fetter under en krangel. Forøvrig var der større spredning med hensyn til alder blant de fornærmede enn blant de tiltalte. De fleste var i alderen 20-59 år.

Tabell 16 viser at 18 av de 23 tiltalte var påvirket av alkohol og fem var i tillegg påvirket av stoff («piller», diazepam (Valium og Stesolid) og amfetamin samt sniffing (kontaktlim). Ingen var påvirket av stoff alene. Ingen var påvirket av harde narkotika. Halvparten av de tiltalte var tidligere kriminelt belastet. Blant de fornærmede var også 18 påvirket av alkohol, men bare en av alkohol + stoff (sniffing). Der er ingen opplysninger om eventuell kriminell belastning blant de fornærmede.

Tabell 17 viser at i 17 tilfelle kjente tiltalte og fornærmede hverandre (ni tilfelle av slektskap og åtte tilfelle av vennskap/kjennskap). Bare i seks tilfelle var tiltalte og fornærmede ukjent for hverandre. Motivet for handlingen varierte. Påfallende er at det ikke fremkom noe fullgodt, definerbart motiv i hele ni tilfelle. Disse handlingene er i dommene beskrevet som meningsløse, impulsive og affektive.

Tabell 17. Forbrytelser med døden til følge på Vestlandet 1950-84.

Tiltale og dom for overtredelse av strl. § 233, 1. ledd.

Karakteristika ved forbrytelsene.

Relasjon tilt./forn.	Motiv	Type vold	Dødsårsak
Familie 9	Krangel 7	Stump 6	Hodeskader 5
Venn/kjent 8	Ekteskapspr. 4	Skarp 9	Stikksår, bryst 6
			buk 2
			kombin. 1
Ukjent 6	Fam.forhold 2	Skudd 7	Skuddsår, hode 2
	Sjalusi 1	Strupning 1	nakke 1
	Ukjent 9		bryst 2
			buk 2
			Drukning 1
			Kvelning 1

Tabell 18. Forbrytelser med døden til følge på Vestlandet 1950-84.
Tiltale og dom for overtredelse av strl. § 233, 1. ledd.
Straffutmåling.

Fengsel-år	Antall
4	2
5	1
6	5
7	7
8	5
9	1
10	2
Sikring 5 år	5
10 år	1

Det fremgår videre at bare i omtrent en fjerdedel av tilfellene er det brukt stump vold ved handlingen, mens skarp vold (kniv og i et tilfelle sabel) samt skudd (oftest haglgevær) dominerer. Strupning med død av kvelning som følge ble anvendt i ett tilfelle. I de seks tilfellene der det var anvendt stump vold, var hodeskader dødsårsaken i fem tilfelle, mens drukning var den umiddelbare dødsårsak i et tilfelle. Det gjaldt en kvinne som ble banket opp av sin mann og derefter puffet utfor en skråning slik at hun falt i sjøen og druknet. I tilfellene av skarp vold er det hyppigst stukket mot brystet, mens skuddskadene har en mer jevn fordeling blant kroppsregionene.

3.6.1. Straffutmålingen ved overtredelse av § 233, 1. ledd

Tabell 18 viser straffutmålingen i disse 23 tilfellene. Det fremgår at det i tre tilfelle ble utmålt en straff mindre enn nedre grense for strammerammen.

I ett tilfelle skjedde dette i medhold av strl. § 55: En 17-årig mann skjøt et pistol-skudd mot sin 39 år gamle mor under påvirkning av alkohol, diazepam og hasj. Der var særdeles formildende omstendigheter og straffen ble satt til 4 års fengsel.

I det andre tilfellet ble straffen utmålt i medhold av strl. § 56 nr. 1b. Det gjaldt en 20 år gammel mann som skjøt sin far med haglgevær. Familien var bekjennende kristne og det hadde åpenbart oppstått en krise blant tiltaltes foreldre. Tiltalte fikk det for seg at det var best at alle døde slik at de kunne komme i himmelen. Etter å ha skutt faren, gikk han inn til moren, men klarte da ikke å skyte. Retten la til grunn at handlingen ble begått under en sterk nedsettelse av bevisstheten som ikke var en følge av selvforskyldt rus. Også i dette tilfellet ble straffen satt til 4 års fengsel.

I det tredje tilfellet ble straffen utmålt i medhold av strl. § 56 nr. 2. En 18 år gammel mann tilføyet sin 16 år gamle fatter et knivstikk i brystet med døden til følge. Lagretten svarte ja både på spørsmål om forsettlig drap og på spørsmål om det forelå særdeles formildende omstendigheter. Retten la til grunn at de begge var beruset, at fornærmede hadde opptrådt aggressivt, og at handlingen var foretatt under ned-

Tabell 19. Forbrytelse med døden til følge på Vestlandet 1950-84.

Tiltale for overtredelse av strl. § 233, 1. ledd og 2. ledd.

Resultatet av rettssak.

Frifinnelse	1
Dømt etter mildere straffebud	8+
Dømt etter tiltalen	20
+7 § 233, 1. ledd	
1 § 192, etc.	

settelse av bevisstheten som skyldtes selvforskyldt rus. Straffen ble utmålt til fengsel i 5 år.

I fem tilfelle var straffen en fellesstraff for flere forbrytelser, bl.a. i de to tilfellene der straffen ble satt til fengsel i 10 år. Den gjennomsnittlig utmålte straff var syv år. I seks tilfelle ble det idømt sikring.

3.7. Tiltale strl. § 233 1. og 2. ledd

Det fremgår av Tabell 1 at 29 dødsfall førte til tiltale for overtredelse av strl. § 233, 1. og 2. ledd.

Tabell 19 viser at rettsaken endte med frifinnelse i ett tilfelle og dom etter et mildere straffebud i åtte tilfelle (i syv tilfelle dom for overtredelse av strl. § 233, 1. ledd og i ett tilfelle for overtredelse av strl. § 192, etc.). I de resterende 20 tilfellene falt det dom etter tiltalen.

Frifinnelsessaken var ganske spesiell: En to måneder gammel gutt hadde ved tidligere anledninger vært innlagt i sykehus med uklare symptomer, men kom seg under sykehusoppholdet. Han ble så innlagt for tredje gang, kom seg litt utover kvelden og natten, men døde neste formiddag. Han ble så begravet. Fire uker etter døden fikk sykehuset resultatene fra noen laboratorieundersøkelser og disse resulta-

Tabell 20. Forbrytelser med døden til følge på Vestlandet 1950-84.

Tiltale etter strl. § 233, 1. og 2. ledd,

men dom etter strl. § 233, 1. ledd.

Kjønns- og aldersfordeling.

Alder	Tiltalte			Fornærmede		
	♂	♀	Tils.	♂	♀	Tils.
-19					1	1
20-29	4		4	1		1
30-39				2		2
40-49	2		2	1		1
50-59					1	1
60-69						
70-79				1		1

Tabell 21. Forbrytelser med døden til følge på Vestlandet 1950-84.

Tiltale etter strl. § 233, 1. og 2. ledd,

men dom etter strl. § 233, 1. ledd.

Alkohol/stoff-påvirkning, tidligere kriminell belastning.

	Tiltalte		Fornærmede		
	+	÷	+	÷	Ukjent
Alkohol på.v.	4	2	2	5	
Stoffpáv.		6		7	
Tidl. krim.bel.	1	5			7

tene kunne tale for at barnet var død av forgiftning. Gutten ble ekshumert og den sakkynndige likundersøkelsen viste at en forgiftning med tablettene Paraflex Comp. måtte ha vært årsak til den siste innleggelsen, og at barnet hadde fått en ny dose tabletter om morgenen dødsdagen. Påtalemyndigheten mente at barnets far var den eneste som hadde vært alene med barnet dødsdagen om morgenen og følgelig var den eneste som hadde hatt anledning til å gi barnet tablettene. Han ble derfor tiltalt for drap, men lagretten svarte nei på skyldsspørsmålet. Retten la denne kjennelsen til grunn og frifant tiltalte.

I de syv tilfellene der tiltalte ble frifunnet for § 233, 2. ledd var det 6 tiltalte. Karakteristika for disse sakene fremgår av Tabellene 20-23. Det fremgår at de ikke adskiller seg vesentlig fra de sakene der tiltalte ble utferdighet og dom avsagt etter strl. § 233, 1. ledd. Det er som oftest relativt unge berusede menn som tar livet av litt eldre menn som de kjenner og i en situasjon med opphisselse eller krangel. Det brukes grove former for vold. Av Tabell 23 fremgår at straffutmålingen i gjennomsnitt er litt høyere, 9 år, mot 7 år i den andre gruppen.

I det siste tilfelle hadde en 29 år gammel mann med vold tiltvunget seg samleie med en 14 år gammel pike. Han la den ene hånden over munnen hennes, tok strupetak på henne og strammet til et halstørkle slik at hun døde ved kvelning. Han ble tiltalt for overtredelse av strl. § 192, 1. og 3. ledd, § 233, 2. ledd, subsidiært § 192, 1. og 3.

Tabell 22. Forbrytelser med døden til følge på Vestlandet 1950-84.

Tiltale etter strl. § 233, 1. og 2. ledd,

men dom etter strl. § 233, 1. ledd.

Karakteristika ved forbrytelsene.

Relasjon tilt./forn.	Motiv		Type vold		Dødsårsak		
Familie	1	Sinne	4	Stump vold	1	Knusn. i hodet	
Venn/kjent	4	Krangel	1	Skarp vold	1	Stikksår i brystet	
Ukjent	2	Sjalusi	2	Skudd	4	Skudd i hodet	2
						brystet	2
				Strupning	1	Kvelning	

Tabell 23. Forbrytelser med døden til følge på Vestlandet 1950-84.

Tiltale etter strl. § 233, 1. og 2. ledd,
men dom etter strl. § 233, 1. ledd.
Straffutmåling.

Fengsel-år	Antall
6	
7	1
8	1
9	1
10	3
Sikring 5 år	1
10 år	1

Tabell 24. Forbrytelser med døden til følge på Vestlandet 1950-84.

Tiltale og dom for overtredelse av strl. § 233, 1. og 2. ledd.

Kjønns- og aldersfordeling.

Alder	Tiltalte			Fornærmede		
	♂	♀	Tils.	♂	♀	Tils.
-19	1		1		4	4
20-29	10		10	1	4	5
30-39	5		5	1	2	3
40-49	2		2	1	1	2
50-59	1		1	2		2
60-69				1		1
70-79				1	1	2
80-89					1	1
Tils.	19		19	7	13	20

ledd, § 196, § 168. Han ble frifunnet for drap, men forøvrig dømt etter tiltalen til fengsel i 8 år og sikring i 7 år.

Det gjenstår 20 tilfelle med 19 forøvere (en forøver drepte to personer) som ble tiltalt og dømt for overtredelse av strl. § 233, 1. og 2. ledd. Kjønns-/og aldersfordelingen fremgår af Tabell 24. Det sees at det kun er menn, forholdsvis unge (gjennomsnittsalder 28,1 år) som har begått disse drapene. De drepte er igjen gjennomsnittlig eldre (gjennomsnittsalder 38,1 år). Ved vurderingen av gjennomsnittsalderen må tas i betraktning at fire av de fornærmede var under 19 år (5-12-14-16 år), noe som trekker gjennomsnittsalderen sterkt ned. Blant de fornærmede var der dobbelt så mange kvinner som menn.

Tabell 25. Forbrytelser med døden til følge på Vestlandet 1950-84.

Tiltale og dom for overtredelse av strl. § 233, 1. og 2. ledd.

Alkohol/stoff-påvirkning, tidligere kriminell belastning.

	Tiltalte		Fornærmede		
	+	÷	+	÷	Ukjent
Alkohol på.v.	11	8	5	15	
Stoffpåv.		19		20	
Tidl. krim.bel.	9	10			20

Tabell 25 viser at litt over halvparten av de tiltalte var påvirket av alkohol, men bare en tedjedel av de fornærmede. Ingen av de tiltalte var påvirket av stoff, men i ett tilfelle (et dobbeltdrap) hadde den ene fornærmede og tiltalte tilslutning til narkotikamiljøet på omsetningssiden. Omtrent halvparten av de tiltalte var tidligere kriminelt belastet. Der er ingen opplysninger om de fornærmede om dette.

Av Tabell 26 fremgår at i omkring halvparten av tilfellene var tiltalte og fornærmete i slekt med hverandre eller kjente hverandre. I en tredjedel av tilfellene var det et seksuelt motiv for handlingen, men voldtekt med samleie forelå bare i to av tilfellene. Ett drap (på en politimann) skjedde under flukt fra politiet. Ellers var ran/vinning og aggresjon motivet i like mange tilfelle. I tre tilfelle kom det ikke frem noe klart motiv for handlingen. Disse drapene skjedde under alkoholpåvirkning.

Som nevnt var det et seksuelt motiv for flere av handlingene. Ett av disse tilfellene ble helt spesielt: En 30 år gammel mann ble tiltalt for drap av en 14-årig pike. Han ble også tiltalt for å ha tiltvunget seg samleie med piken. Dette tiltalepunktet var begrunnet i det forhold at de rettsmedisinske sakkyndige mente å ha funnet sædceller i pikens skjede. Tiltalte benektet hårdnakket at han hadde hatt samleie med piken,

Tabell 26. Forbrytelser med døden til følge på Vestlandet 1950-84.

Tiltale og dom for overtredelse av strl. § 233, 1. og 2. ledd.

Karakteristika ved forbrytelsene.

Relasjon tilt./forn.	Motiv	Type vold	Dødsårsak				
Familie	3	Seksuelt	7	Stump	1	Hodeskader	1
Venn/kjent	8	Ran/vinning	4	Skarp	5	Forblødning	5
Ukjent	9	Aggresjon	2	Skudd	6	Skuddsår bryst	4
						hode	2
		Sjalusi	2	Dynamitt	1	Spreng.skade	1
		Flukt	1	Kverking etc	6	Kvelning	6
		Ærekrenkelse	1	Brann	1	Brannskader	1
		?	3				

men han ble dømt etter tiltalen til livsvarig fengsel. Ikke lenge etter ble de rettsmedisinske sakkyndiges preparater revidert av andre (bl.a. av forfatteren) og det ble da klart at de sakkyndige hadde oppfattet som sædceller, var artefakter, altså kunstprodukter. Sædceller kunne overhodet ikke påvises. De rettsmedisinske sakkyndige gjorde lagmannsretten oppmerksom på dette og hele saken ble tatt opp igjen. Tiltalte ble frifunnet for å ha tiltvunget seg samleie med piken, men forøvrig dømt og straffen ble den samme, livsvarig fengsel.

Ved disse drapene er det brukt stump vold bare i ett tilfelle. Det er forskjellige grove former for vold som dominerer, kverking etc., skarp vold (kniv) og skyting. I ett tilfelle brukte drapsmannen dynamitt idet han plasserte en dynamittpatron under dashbordet i hustruens bil og koblet den til blinklyset. Idet hustruen så kjørte inn i et lyskryss og slo på blinklyset, eksploderte dynamittpatronen.

3.7.1. Straffutmålingen ved overtredelse av strl. § 233, 1. og 2. ledd

Tabell 27 viser straffutmålingen i disse sakene. Maksimumstraffen – fengsel på livstid – er idømt fem ganger. Dette var for særlig grove forbrytelser. I ett tilfelle var straffen en fellesstraff for over et halvt hundre forbrytelser i tillegg til drapet, noe som medførte 83 spørsmål til lagretten! Disse fem dommene ble avsagt før 1981 da maksimumstraffen for drap ble forandret fra fengsel på livstid til fengsel i 21 år. I ett tilfelle der tiltalte ble dømt til 16 års fengsel og 10 års sikring, forhøyet Høyesterett straffen til 21 års fengsel. Det gjaldt en 32 år gammel mann som overmannet en fem år gammel pike. Han befølte henne og herunder la han hånden over hennes munn og nese slik at hun døde av kvelning. Han begravet derefter barnet i sin have. I de øvrige

Tabell 27. Forbrytelser med døden til følge på Vestlandet 1950-85.

Tiltale og dom for overtredelse av strl. § 233, 1. og 2. ledd.

Straffutmåling.

Fengsel-år	Antall	Sikring	
		5 år	10 år
10	1		1
11			
12	5		3
13			
14	1		
15	4	1	1
16	1		1
17			
18	2		1
19			
20			
21 (livstid)	5		5

tilfellene er den utmålte straff 10 til 18 års fengsel. Den gjennomsnittlig utmålte straff var 15,8 år (livstidsstraff er da satt til 21 års fengsel). Sikring er i tillegg idømt i 13 tilfelle. Ved vurdering av straffutmålingen må tas i betraktning at fire ble dømt for overlagt drap, fem for særdeles skjerpene omstendigheter, tre for overlegg og særdeles skjerpene omstendigheter samt syv for overlegg eller for å lette eller skjule en annen forbrytelse eller unndra seg straffen for en sådan, i to tilfelle også for særdeles skjerpene omstendigheter.

3.8. Tiltale strl. § 239

I denne gruppen finnes det to tilfelle, men bare i ett av disse ble tiltalte funnet skyldig etter tiltalen.

Den første saken gjaldt en 58 år gammel mann som puffet sin svoger ned en trapp under en krangel der begge var beruset, slik at svogeren fikk dødelige hode- og brystskader. Tiltalte ble imidlertid frifunnet for uaktsomt drap. På tilleggs spørsmål fant lagretten ham skyldig i overtredelse av strl. § 228, 1. ledd, jfr. 2. ledd, 2. straffalternativ. Han ble dømt for legemsfornærmelse med døden til følge til 120 dagers fengsel med prøvetid 2 år.

Den andre saken gjaldt en 17 år gammel gutt som rettet en ladd pistol mot en 16 år gammel pike og trakk av. Hun ble truffet i halsen. Ingen av de involverte var påvirket av alkohol. I medhold av strlpl. (1887) § 20 ble saken fremmet i lagmannsretten, som fant ham skyldig etter tiltalen og dømte ham til 6 måneders fengsel med prøvetid 2 år.

3.9. Tiltale strl. § 242

I denne gruppen finnes også bare ett tilfelle som imidlertid er usedvanlig: Tiltalte var en 44 år gammel mann som tidligere hadde vært straffet 16 ganger, vesentlig for vinningsforbrytelser. Han ga en 22 år gammel kvinne som allerede var påvirket av tabletter, 15-20 sovetabletter som hun spiste. Hun ble raskt bevisstløs, men tiltalte helte kaldt vann over henne, kledde av henne og efterlot henne i en hytte der hun døde neste morgen. Han ble funnet skyldig i forbrytelse mot strl. § 242, 1., 2. og 3. ledd og § 243, jfr. 2. straffalternativ. Dessuten ble han kjent skyldig i to forbrytelser mot strl. § 258, jfr. § 257. Retten fant å måtte reagere strengt mot forbrytelser som setter liv og helbred i fare. I formildende retning la den en viss vekt på at tiltalte selv var påvirket av tabletter og vel også av alkohol, slik at hans vurderingsevne var nedsatt. Dessuten hadde avdøde selv bedt om å få tablettene, de ble ikke påtvunget henne. Straffen ble fengsel i 4 år og 6 måneder.

3.10. Tiltale strl. § 267 jfr. § 268

I denne gruppen finnes også bare ett tilfelle: En 36 år gammel beruset mann behandlet en 56 år gammel beruset mann slik at denne fikk dødelig hodeskade. 36-åringen

bemektiget seg avdødes lommebok med noen lodder i Pengelotteriet og noen få kroner. Tiltalte ble funnet skyldig i overtredelse av strl. § 267, jfr. § 268, 1. ledd, jfr. 2. ledd, jfr. 3. ledd samt forbrytelse mot strl. § 257. Fellesstraffen for disse forbrytelser og en tidligere forseelse ble fastsatt til fengsel i 3 år og han ble idømt 5 års sikring.

4. Diskusjon

4.1. Generelle kommentarer

»Men sett i en internasjonal sammenheng er det et umistelig gode ved vår kriminalitet at den er så fredsommelig, og dominert av vinningsforbrytelse, og i forhold til hva vi kunne frykte – så fjernt fra vold og spesielt fra drap.« Dette var skrevet av Christie i 1969 (1) og passer utmerket med forholdene på Vestlandet i 20-års perioden 1950-69. I denne perioden fant det sted i alt 35 forbrytelser med døden til følge (se Fig. 1a og b), eller 1.75 pr år. Dette inntrykket av fred og ro forsterkes ved å studere antall domfellelser for voldsforbrytelser med døden til følge (strl. §§ 228, 229 og 233) (Fig. 2). Det vil sees at vi hadde en – en eneste – domfellelse for drap i løpet av disse 20 årene, to domfellelser for legemsbeskadigelse med døden til følge og tre for legemsfornærmelse med døden til følge, altså i alt seks domfellelser for voldsforbrytelser med døden til følge på 20 år!

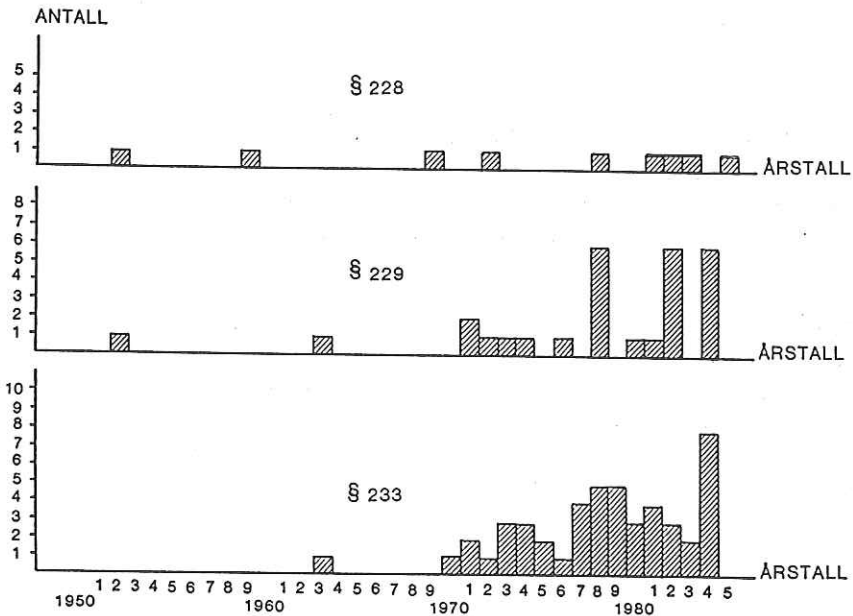

Fig. 2. Forbrytelser med døden til følge på Vestlandet 1950-1984. Domfellelser for forbrytelser mot strl. §§ 228, 229 og 233.

Der er imidlertid en liten hake ved disse idylliske forholdene. Som vist har vi ikke i vårt materiale registrert en eneste sakkyndig likundersøkelse i anledning forbrytelse med døden til følge i årene 1951, 1956, 1957 og 1964. Slår vi etter i dødsårsaksstatistikken, finner vi imidlertid at det i disse årene på Vestlandet er registrert åtte dødsfall der legen har ført drap på dødsattesten. Dette vil si at det i dødsårsaksstatistikken finnes oppført åtte »drap« som ikke er blitt rettsmedisinsk undersøkt. Bergen var nemlig i de årene det eneste stedet på Vestlandet der sakkyndige likundersøkelser kunne bli utført. En mulig forklaring kan være at forøverne av disse drapene enten har vært sinnssyke eller har begått selvmord, slik at politiet fant det uten interesse å få utført rettsmedisinsk undersøkelse av de døde. Uansett, det virker eiendommelig. Vi hadde på den tiden dårlige regler for begjæring av sakkyndig likundersøkelse, regler som også ble praktisert forskjellig ved de forskjellige politikamre (Giertsen 2). Data fra femåret 1960-64 viser også at den fylkesvise frekvens av sakkyndige likundersøkelser avtok med avstanden til patologen (Giertsen 3).

I vårt materiale finnes som nevnt også et utvilsomt barnedrap som var ukjent for politiet. Det ble utført vanlig sykehusobduksjon. Patologen regnet nok med at han ikke kunne melde saken til politiet, det måtte være sykehuslegens sak. Denne holdt seg imidlertid kanskje til taushetsplikten. Vi hadde på den tiden ingen regler for legers melding av dødsfall til politiet. Legen hadde ingen juridisk plikt til å melde slike dødsfall, men man regnet med at han hadde en moralsk rett til å gjøre det. Den nye legeloven av 1980, § 41, pålegger nå legen å melde unaturlige dødsfall til politiet. Sosialdepartementet har definert unaturlige dødsfall i forskrifter av 15. mars 1982.

De relativt rolige og fredelige forholdene når det gjaldt voldsforbrytelser med døden til følge tok en brå slutt i 1970. Det ser ut som om vi for lengst har mistet Christies »umistelige gode«. I de 15 årene fra 1970 til 1984 har vi undersøkt 105 forbrytelser med døden til følge, eller gjennomsnittlig syv pr. år. Økningen i antallet slike forbrytelser blir enda mere dramatisk når man ser på de enkelte femårs perioder. Som nevnt har det skjedd en 7.5 ganger økning i slike forbrytelser fra seks i 1960-64 til 45 i 1980-84. Man må ha lov til å kalle dette en eksplosjonsartet økning. Dette illustreres også av antallet domfellelser for voldsforbrytelser med døden til følge (strl. §§ 228, 229, 233). Mens det som nevnt i de 20 foregående år fant sted *en* domfellelse for drap fant det i de neste 15 årene sted 47 domfellelser for drap. I tillegg kom 26 for legemsbeskadigelse med døden til følge og fem for legemsfornærmelse med døden til følge (+ en i 1985 for en forbrytelse i 1984). Dette vil si 78 domfellelser for voldsforbrytelser med døden til følge på 15 år i forhold til seks i de foregående 20 år. Erfaringene siden taler for at denne voldsbølgen fortsetter. I denne forbindelse må det nevnes at det bare i ett tilfelle ble reist tiltale for grov legemsbeskadigelse med døden til følge (strl. § 231). Det var mot moren som hadde mishandlet flere av sine barn og som ble erklært sinnssyk i gjerningsøyeblikket. Enten er det utferdighet tiltale for legemsbeskadigelse med døden til følge (strl. § 229) eller drap (strl. § 233).

Som nevnt innledningsvis ble hyppigheten av forbrytelser med døden til følge i Danmark fordoblet fra 1970 til 1980. I England og Wales øket antallet slike forbrytelser fra litt under 1.000 i femåret 1953-57 til litt under 3.000 i femåret 1978-82, eller tre ganger (Mant 10). På Østlandet har økningen vært 2,2 ganger (Rognum 12). Avspeiler økningen i Norge en generell, internasjonal tendens? Skyldes økningen en generell øket bruk av vold, eller bare at voldsbruken har antatt grovere former? Hvorfor er økningen på Vestlandet så meget større enn på Østlandet? Der hadde man allerede i 1960-64 en relativt meget større hyppighet av forbrytelser med døden til følge enn på Vestlandet. Sprer en slik voldsbølge seg fra de tettest befolkede sentra som ringer i vannet slik at økningen på Vestlandet bare er litt »forsinket« i forhold til Østlandet? Det må bli en oppgave for våre kriminologer og sosiologer å analysere forholdene og gi svar på disse spørsmålene.

4.2. Ingen straffesak fordi forøver begikk selvmord

Hyppigheten i dette materialet, 8.6%, er omtrent den samme som i Rognum's (12) materiale fra Østlandet, nemlig 7%. Ifølge Hart Hansen (5) var hyppigheten i Finland og Sverige også omkring 8%, mens den ellers varierte fra land til land fra 21.6% til 1.7% i henholdsvis Australia og Singapore. Denne variasjonen kan vel delvis avhenge av sammensetningen av materialene, men også av kulturelle, sosiale og religiøse forhold i de forskjellige land. Mens altså hyppigheten i Norge, Finland og Sverige synes å ligge på samme nivå, er det påfallende at i Hart Hansens store materiale fra Danmark var hyppigheten hele 30%. Han påviste også at hyppigheten varierte i fem års periodene, men stort sett viste den en synkende tendens fra 41.3% i 1951-55 til 16.4% i 1966-70.

Bare i ett av disse tilfellene var offeret en voksen mann, forøvrig var ofrene kvinner eller barn. Blandt forøverene var det omvendt, bare en kvinne og åtte menn. Alle ofrene bortsett fra ett var i slekt med forøveren. Disse forbrytelsene er således familietragedier der den fysisk sterke tar livet av de fysisk svake i familien. I de fleste tilfellene bruker forøveren den samme metoden for å drepe seg selv som den han brukte mot ofrene. Hart Hansen (5) har gjennomgått de psykiatriske aspekter ved drapselvmord. Selv i vårt lille materiale synes det imidlertid å utskille seg tre typer av disse forbrytelsene:

Den første typen omfatter ett tilfelle (nr. 3). En 28 år gammel mor drepte sin 1-årige sønn, stelte ham pent og la ham til sengs med en papirrose i den ene hånden. Hun gikk derefter ned i vaskekjelleren og drepte seg selv. Hun etterlot seg et avskjedsbrev der hun disponerte sine eiendeler. Hun var nedfor p.g.a. separasjon og økonomiske problemer. Det er neppe tvil om at dette var en vel overveiet handling.

Den andre typen utgjøres av ni tilfelle (nr. 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9 og 11) der handlingen hadde mer impuls karakter. I de fleste tilfellene har vi opplysninger om at forøveren hadde psykiske problemer, men bare en var kjent som sinnssyk. Det er vel ikke

urimelig å anta at flere av forøverne var sinnssyk, iallfall i gjerningsøyeblikket. Det er for eksempel vanskelig å tro noe annet om ektemannen som tok med seg en dynamittpatron da ekteparet skulle gå til sengs for natten. De etterlot seg seks mindreårige barn.

Den tredje typen omfatter to tilfelle (nr. 10 og 12) av hva man kan kalle »utsatte« selvmord. Den ene forøveren skjøt seg da han skulle pågripes, den andre hengte seg i fengselet. Ville disse to ha begått selvmord hvis de ikke var blitt oppdaget?

Alkoholpåvirkning spiller ingen rolle ved disse hendelsene. Bare en forøver var påvirket, ingen av ofrene.

4.3. Ingen straffesak fordi forøver var sinnssyk

Denne gruppen omfatter som nevnt 6,4% afv totalmaterialet. I Rognum's (12) materiale fantes 13%. Hart Hansen (5) fant 15,9%. Her må det dog tas i betraktning at i Danmark fordres det at vedkommende skal være utilregnelig pga. sinnssykdom eller tilstander som må likestilles dermed, eller åndssvakhet i høyere grad. Tilstander som kan likestilles med sinnssykdom er visse karakterforandringer, visse være psykopatiformer og senilitet.

Liksom for drap-selvmord gruppen er det den fysiske sterke som tar livet av den fysiske svake og ofte er det familietragedier, men ikke så utpreget som i drap-selvmord gruppen. I seks av de ni tilfellene var offer og forøver i slekt med hverandre. I ett tilfelle var forøveren mindreårig. Både forøver og offer var her pasienter ved en psykiatrisk institusjon.

Alkoholpåvirkning spiller en relativt liten rolle også ved disse dødsfallene. Bare tre av forøverene var påvirket, ingen av ofrene.

4.4. Barnedrap

I vårt materiale er det ti dødsfall som gav mistanke om at det forelå barnedrap. Dette utgjør 8.1% av materialet, eller litt høyere enn i Rognum's (12) og i Hart Hansens (5) materialer der hyppigheten var 5.1 og 5.7%. I det danske materialet var det imidlertid ytterligere 149 dødfunne spebarn. I de fleste av disse tilfellene var det mistanke om barnedrap, slik at hyppigheten i Danmark nok har vært atskillig høyere enn angitt.

Barnedrap er blitt en sjelden foreteelse i Norge likesom i mange andre land. I de første ni årene etter at Den rettsmedisinske kommisjon ble opprettet i år 1900 kom det inn ca. 30 beretninger om barnedrap pr. år. I femåret 1960-64 ble det i Norge etterforsket ni mulige barnedrap av politiet, men det kom inn bare seks beretninger til Den rettsmedisinske kommisjon (Giertsen 3). Vårt siste tilfelle skriver seg riktignok fra 1984, men vi må så ytterligere elleve år tilbake for finne det neste. Årsaken til denne markerte nedgangen skyldes nok endrede samfunnsforhold og lettere adgang til abort.

Rettsmedisinerens problem ved mistanke om barnedrap er firfoldig: Var barnet levedyktig, var det levende født, var det avgått ved døden innen 24 timer etter fødselen og hva var dødsårsaken? Opprinnelig ble det i strl. § 234 brukt uttrykket »sitt uekte barn«, men ved barneloven av 1981 ble dette endret til »hennes eget barn«. Dette er imidlertid ikke rettsmedisinerens problem.

I våre tilfelle kunne de tre spørsmålene besvares med ja slik at muligheten for barnedrap forelå. Dødsårsaken er det imidlertid ofte mer problematisk å fastslå. I syv tilfelle er den antatt å være manglende hjelp, mens den i to tilfelle var kvelning og i et tilfelle knusning av hodet. I to tilfelle var mor og barn blitt innlagt i sykehus, men ellers har moren skaffet barnet unna på forskjellig måte.

Manglende hjelp kan bety så meget. Moren kan forklare at hun ble liggende helt utmattet etter fødselen slik at hun ikke orket å hjelpe barnet som ble liggende mellom benene hennes, eventuelt under en dyne eller et teppe. I mangel av tegn til vold eller andre objektive funn må man legge dette til grunn ved vurderingen af saken. Bare to av disse tilfellene ble subsumert under barnedrapsparagrafen. Den ene ble avgjort ved påtaleunntatelse og det andre ved domfellelse, betinget fengsel i 1 år.

4.5. Barnemishandling

Fysisk avstraffelse av barn har eksistert og tildels vært akseptert så lenge menneskeheten har eksistert. Avstraffelsen kunne skje som et ledd i oppdragelsen av barnet (i hjemmet, på skolen og på arbeidsplassen) eller som ledd i religiøse ritualer for å gjøre guder til lags eller for å drive ut onde ånder. I Norge er kroppslig avstraffelse for lengst forbudt i skolen og nylig ble det ved en endring i barneloven av 1981 også forbudt for foreldre å straffe sine barn kroppslig. Til sammenligning kan nevnes at ennå i 1979 var fysisk avstraffelse i skolen tillatt i 46 av USA's 51 stater (Norton 11).

Hva man enn mener om fysisk avstraffelse av barn som er så store at de skjønner at de har gjort noe galt, så er fysisk avstraffelse av spebarn under ingen omstendigheter berettiget. Barnemishandling, eventuelt med døden til følge, er en »ny« forbrytelse som man er blitt oppmerksom på etter den annen verdenskrig. Derfor er tilfellene vi har hatt beskrevet inngående i omtalen av materialet. En del generelle bemerkninger om barnemishandling kan kanskje også ha interesse.

Den franske rettsmedisineren Tardieu (se Knight 9) beskrev i 1860 32 tilfelle av barnemishandling hvorav 18 var dødelige. Denne meddelelsen forble imidlertid upåaktet inntil det i slutten av 1940-årene kom meddelelser som kunne tale for at en del skader hos barn, oftest spebarn, var påført av en av foreldrene. I 1962 fikk denne tilstanden navnet »The battered child syndrome« av Kempe og medarbeidere (8). Noen år etter publiserte Helfer & Kempe (6) boken »The battered child« som vakte stor og berettiget oppsikt. Barnemishandling må mistenkes når et barn har skader, ofte flere og av forskjellig alder som ikke kan forklares ved sykelige tilstander og der skadens art ikke passer med opplysningene om oppståelsesmåten. De hyppigste ska-

dene er merker i huden etter slag eller forbrenning (sigrettstump, radiator, ovn, skålding med varmt vann), brudd (hode, ribben, armer, ben) og blødning under den hårde hjernehinne.

I USA regner man med at omkring 2.000 barn dør årlig av mishandling (Norton 11). Hvor hyppig barnemishandling er i Norge, har vi ingen oversikt over. Heller ikke har vi oversikt over hvor mange dødsfall som skjer etter barnemishandling. Rognum nevner ikke slike dødsfall i sitt materiale fra Østlandet. I Hart Hansens materiale fantes 13 dødsfall på grunn av barnemishandling.

De psykologiske mekanismene som ligger bak barnemishandling synes ikke å være enkle eller entydige. Barnemishandlere synes ikke å tilhøre bestemte, veldefinerte psykiatriske grupperinger. Det har til og med vært hevdet at alle mennesker er potensielle barnemishandlere (litteratur se Helfer & Kempe (6) og Smith (15)). Steele & Pollock (16) undersøkte 60 foreldrepar til mishandlede barn og fant at de ikke utgjorde noen homogen gruppe, men et tilfeldig utvalg av befolkningen. De kom fra alle samfunnslag både sosialt, økonomisk, intelligensmessig, yrkesmessig og religiøst. Psykiatrisk kunne de heller ikke plasseres i noen bestemt diagnosegruppe. Tvertimot, de representerte den samme vide spredning av følelsmessige forstyrrelser som man kan se i enhver befolkning. Aldersmessig varierte de dog fra befolkningen idet de fleste var i 20-årene med variasjon fra 18 til 40 år.

Ethvert tilfelle av dødelig barnemishandling må selvfølgelig vurderes individuelt. Forøverens psykiatriske legning, motivet for mishandlingen og metoden som er brukt kan variere innen vide grenser. I noen tilfelle, kanskje ikke så få, dreier det seg imidlertid om forøvere som er unge, umodne, uerfarne og mentalt uforberedt på de psykiske påkjenninger barnestell, barnepass og ikke minst barneskrik kan bety. I frustrasjon og desperasjon foretar de seg så handlinger mot barnet som de under normale omstendigheter ikke ville drømme om å utføre. Handler de i denne situasjonen med forsett? Man kan vel trygt gå ut fra at dødsfølgen hverken var ønsket eller villet. Det kan vel også settes et spørsmålstejn ved om den i handlingsøyeblikket for forøveren fortonte seg som en sikker eller overveiende sannsynlig følge. Streifer det dem i handlingsøyeblikket overhodet at de kan skade barnet, endatil alvorlig slik at døden kan inntre? Bør man dømme dem objektivt og si at de burde ha innsett følgen? Er de overhodet klar over hvor sant et spebarn virkelig er og hva det kan tåle av »behandling«? Uansett spørsmålet om forsett kan man spørre om ubetinget fengsel overhodet har noen almenpreventiv eller individualpreventiv betydning i disse tilfellene. Det disse forøverene trenger er moralsk støtte og modning gjennom opplæring og opplysning.

Man innrømmer at en kvinne under og etter en fødsel kan befinne seg i en spesiell psykisk tilstand som gir grunnlag for en mild reaksjon ved barnedrap. Den strengeste utmålte dom i våre tilfelle var 1 års betinget fengsel for overtredelse av strl. § 234. På bakgrunn av det som er sagt ovenfor synes lagmannsrettens dommer på 2½ og 4 års fengsel for barnemishandling å være strenge.

4.6. Voldsforbrytelser med døden til følge (strl. §§ 228, 229 og 233)

Ved et studium av voldsforbrytelse med døden til følge, legemsfornærmelse og legemsbeskadigelse med døden til følge samt drap, er det flere ting som faller en i øynene og i det følgende vil det bli gitt en liten samlende oversikt over kjønn og alder, relasjon mellom tiltalte og fornærmede, alkohol- og stoffpåvirkning, motiv og den anvendte vold.

4.6.1. Kjønn og alder

For disse forbrytelsene er det i alt 82 domfelte. Disse forbrytelsene er ekstremt mannsdominert i det 78 av de domfelte var menn, bare fire kvinner. En av disse ble dømt for legemsfornærmelse og tre for legemsbeskadigelse med døden til følge. Det er således ingen kvinner som har vært dømt for drap. Der var 77 fornærmede, derav 51 menn og 26 kvinner, med andre ord dobbelt så mange menn som kvinner. Imidlertid viser kjønnsfordelingen blandt de fornærmede en betydelig forskjell ved de forskjellige forbrytelser. Ved legemsfornærmelse var alle de fornærmede menn, men ved legemsbeskadigelse var forholdet mellom menn og kvinner omtrent 2:1 (13/7). Der er en forunderlig forskjell mellom kjønnsfordelingen ved forsettlig drap og ved kvalifisert drap. Ved forsettlig drap var det fire ganger så mange menn som kvinner blandt de fornærmede (24/6). Ved kvalifisert drap derimot var det bare halvparten så mange menn som kvinner (7/13).

Gjennomsnittlig var forbryteren betydelig yngre enn offeret ved samtlige forbrytelser. Ved legemsfornærmelse var forbryterens gjennomsnittsalder 35.7 år og offerets gjennomsnittsalder 46.9 år. Ved de øvrige forbrytelsene varierte forbryterens gjennomsnittsalder bare ubetydelig (29.8, 28.3 og 28.1 år). I denne forbindelse er det interessant å merke seg at i Røstad's (14) materiale var forbryterens gjennomsnittsalder i underkant av 30 år.

Ofrenes alder varierte også forholdsviss lite fra 43.1 år ved legemsbeskadigelse til 38.1 år ved kvalifisert drap. Hvis vi for den siste kategoriens vedkommende trekker fra de ekstremt unge, blir ofrenes gjennomsnittsalder ved kvalifisert drap 44.6 år. Man kan således si at forbryterne stort sett er ti år yngre enn sine ofre.

4.6.2. Relasjon mellom forbryter og fornærmede

Ved legemsfornærmelse med døden til følge var forbryter og offer kjent med hverandre i fem av syv tilfelle, men ingen var i slekt med hverandre. Ved legemsbeskadigelse med døden til følge samt drap var 18 av ofrene i slekt med forbryteren, i ytterligere 29 tilfelle kjente ofrene og forbryterene hverandre, men og i ytterligere 23 tilfelle var de ukjent for hverandre. Det har vært hevdet at drap er en utpreget familieforbrytelse. Ser vi kun på drapsforbrytelsen blir tallene for slektsskap, kjennskap og ukjent henholdsvis 13, 20 og 17. Drap er i dette materialet således ikke en utpreget familieforbrytelse.

4.6.3. *Motivet for forbrytelsen*

I de foregående tabeller er det kun ført opp et stikkord som motiv. Dette gir ikke noe fyldestgjørende bilde av motivene fordi det er så mange variasjoner og nyanser. Som man imidlertid kunne vente, var krangel det vesentligste motiv ved legemsfornærmelser og legemsbeskadigelser. Ved drap er motivene mer variert. Også her er der atskillige tilfelle der krangel har utløst drapet, men det finnes også diverse tilfelle av vanskelige ekteskapelige forhold eller familieforhold, sjalusi og vinning. Der er også syv tilfelle med seksuelt motiv, men bare i to tilfelle var fornærmede voldtatt med samleie. (Som nevnt tidligere, var det ved ytterligere et tilfelle utferdiget tiltale for drap og voldtekt med samleie, men vedkommende ble frifundet for drap).

4.6.4. *Alkohol- og stoffpåvirkning*

Bare fem forøvere var påvirket av stoff, i de fleste tilfellene av tabletter. En forbryter var imidlertid også påvirket av hasj, mens en annen og hans offer var påvirket av lim (sniffing). Drap under narkotikarus er således ennå ikke noe problem på Vestlandet. Derimot er der en meget betydelig del både av forbryterne og ofrene som har vært alkoholpåvirket. Både ved legemsfornærmelse og legemsbeskadigelse med døden til følge er det regelen at både forbryter og offer har vært alkoholpåvirket. Ved forsettlig drap er også forbryteren og offeret i de fleste tilfellene påvirket av alkohol. Ved kvalifisert drap er bare vel halvparten av forbryterne påvirket av alkohol og bare en fjerdedel av ofrene. Dette siste har kanskje sammenheng med den store andelen kvinner blant ofrene. Av de tall vi har, fremgår det at ca. 75% av forøverne og ca. 60% av de fornærmede har vært påvirket av alkohol ved disse voldshandlingene. Ganske mange av forøverne har ifølge de rettspsykiatrisk sakkyndige alkoholproblemer. Meget skremmende er kanskje at flere unge mennesker, helt ned til 15 års alderen, får dette stempelet. Ofte leser man i dommen at handlingen var foretatt under en delvis nedsettelse av bevisstheten pga. alkoholrus og affekt. Alkohol stimulerer ikke sansene, den løser bare bremsene slik at de normale hemninger man måtte ha mot å utføre en handling sløves. Det må anses meget mulig at mange av disse handlingene ikke ville ha kommet til utførelse hvis forøveren hadde vært edru.

4.6.5. *Voldstype*

Ved legemsfornærmelse og legemsbeskadigelse er det i alt vesentlig stump vold som brukes, som oftest en knyttneve. Ofte dreier det seg om fylleslagsmål der kan ene slår til den andre som faller i bakken og får hodeskader. I noen av disse tilfellene kan det kanskje være et tilfelle hvem som til slutt blir forbryter og hvem som blir fornærmede. Ved drap derimot kommer den stumpen vold mere i bakgrunnen. Der er det de groveste formene for vold som dominerer, skarp vold (vesentlig kniv), skyting og kverking etc. Ved en del knivdrap får man tydelig inntrykk av at gjerningsmannen i sanseløst raseri tilføyer offeret tallrike lesjoner.

Selv om man kanskje må anta at der er et mørketall for drap ved bruk av gift, synes det rimelig å anta at slike drap er sjeldne. I det foreliggende materiale finnes kun ett slikt drap. Påtalemyndighetens indisier i denne saken var i og for seg gode, men ikke gode nok for lagretten som frifant tiltalte. Dette drapet er således uopplært. Det ligger i sakens natur at det er vanskelig for påtalemyndigheten å skaffe konkrete bevis i slike saker.

4.6.6. Tidligere kriminell belastning

Både ved legemsfornærmelse, legemsbeskadigelse og ved drap er omtrent halvparten av gjerningsmennene tidligere kriminelt belastet. Kriminell belastning er definert som tidligere straffereaksjoner for vinnings- og voldsforbrytelser. Tar man med overtredelser av løsgjengerloven og veitrafikkloven er andelen av de kriminelt belastede lidt større. Dette passer meget godt med 55% i Røstad's (14) materiale.

4.6.7. Straffutmåling ved drap

Det har fra Riksadvokatens side nylig vært uttrykt bekymring for at straffutmålingen ved drap har hatt en tendens til å bli mildere med årene. For det foreliggende materiales vedkommende er årstallet for domsavsigelsen ført opp langs abscissen og straffutmålingen langs ordinaten i Figg. 3a, b og c. Ved forsettlig drap (Fig. 3a) var den gjennomsnittlige straffutmålingen 7 års fengsel varierende fra 4 til 10 år. Gjennomsnittet ligger således nær minimumsstraffen. I 3 tilfelle er der utmålt straff un-

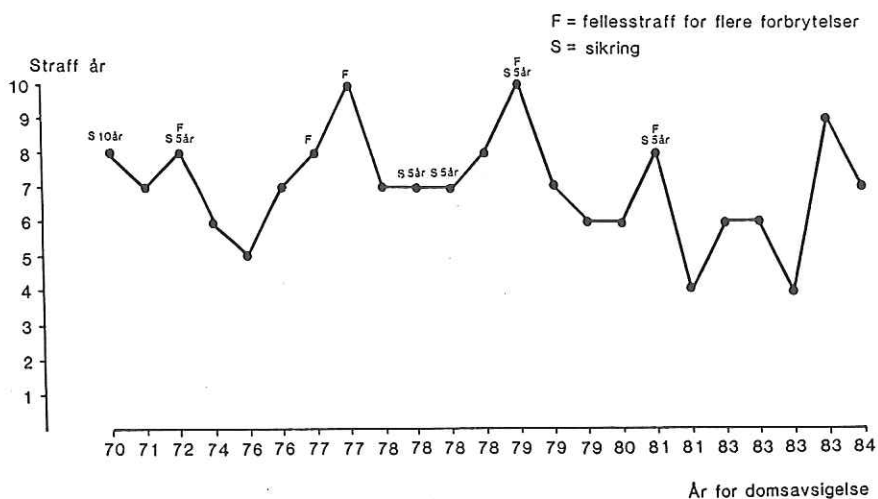

Fig. 3 a. Forbrytelser med døden til følge på Vestlandet 1950-1984. Tiltale og dom for forsettlig drap. Straffutmåling.

der minimumsstraffen (5 år, 4 år, 4 år). Disse sakene er det gjort rede for tidligere. Den maksimalt utmålte straff for forsettlig drap var 10 år.

I de få tilfellene der det ble reist tiltale for kvalifisert drap, men falt dom for forsettlig drap (Fig. 3b) er den gjennomsnittlig utmålte straff 9 års fengsel, varierende fra 7 til 10 år. Der er altså straffen gjennomsnittlig litt høyere.

Den gjennomsnittlig utmålte straff for kvalifisert drap (Fig. 3c) var 15.8 år. Livsvarig fengsel er da satt til 21 år. Det fremgår av kurven at straffen har variert fra minimum 10 års fengsel til maksimumsstraff. I en del tilfelle har straffen vært en felles straff for flere forbrytelser og i en del tilfelle har det også falt dom for sikring. Straffens lengde har i en del tilfelle nettopp vært påvirket av at det samtidig ble idømt sikring.

Der er neppe to drapssaker som er identiske. Selv om de ytre, faktiske forhold kan ha stor likhet, er der så store variasjoner og så mange nyanser når det gjelder bl.a. motiv, de impliserte parters bakgrunn og forhold til hverandre samt hendelsesforløp at variasjonen innen straffutmålingen nødvendigvis må bli stor. Kurvene viser at der er en ganske stor variasjon i straffens lengde ved drap, men dette synes å være naturlig og kurvene gir ikke inntrykk av noen åpenbar tendens til mildere dommer i de siste årene. En annen sak er om man mener at kurvene generelt sett skulle ha ligget på et høyere nivå. Dette er et kriminalpolitisk spørsmål.

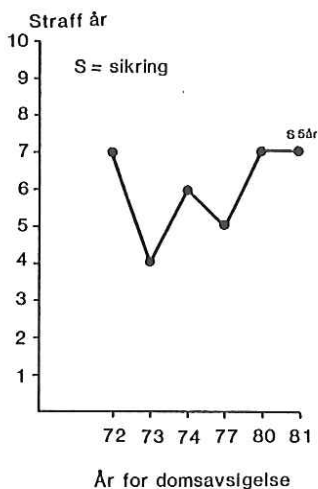

Fig. 3 b. Forbrytelser med døden til følge på Vestlandet 1950-1984. Tiltale for kvalifisert drap, men dom for forsettlig drap. Straffutmåling.

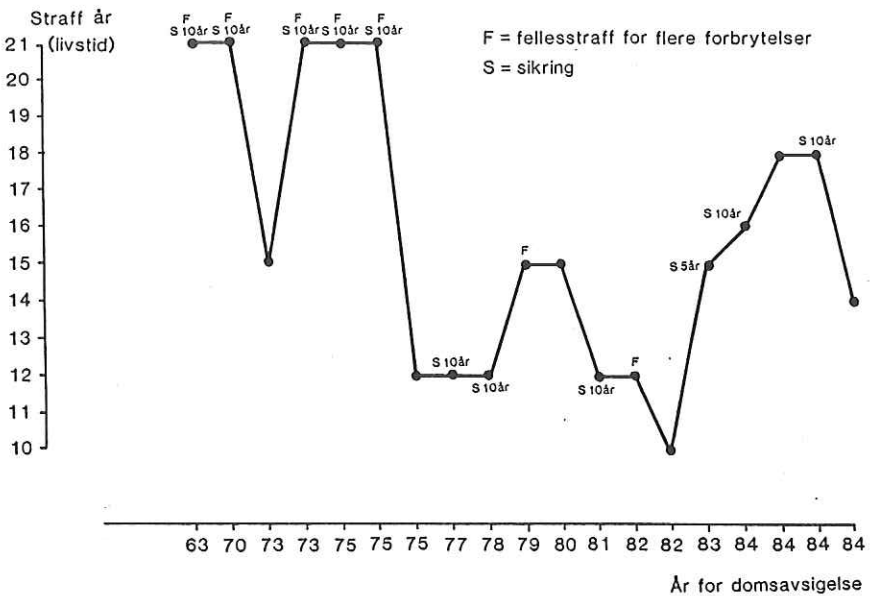

Fig. 3 c. Forbrytelser med døden til følge på Vestlandet 1950-1984. Tiltale og dom for kvalifisert drap. Straffutmåling.

5. Litteratur

1. Christie, N.: Vold i Norge. I Selmer, K. S. (hovedred.): Nordisk Gjenklang. Festskrift til Carl Jacob Arnholm, Tanum, Oslo 1969.
2. Giertsen, J. Chr.: Rettsmedisinsk undersøkelse av dødsfall. Lov og Rett 1: 160-164, 1962.
3. Giertsen, J. Chr.: Rettspatologien i Norge. Generelle betraktninger. Tidsskr. Nor. Lægeforen. 90: 1853-1856, 1970.
4. Giertsen, J. Chr.: Er drap et offentlig helseproblem. Tidsskr. Nor. Lægeforening. 106: 2754-2755, 1986.
5. Hart Hansen, J. P.: Drab i Danmark 1946-70. En retsmedicinsk undersøgelse. Munksgaard, København 1977. 514 s.
6. Helfer, R. E. & Kempe, C. H. (Ed.s): The battered child. The University of Chicago Press, Chicago and London. 2. utg. 1974, 262 s.
7. Homicide: The public health perspective. The Committee on Public Health. The New York Academy of Medicine. Bull. New York Acad. Med. 62: 373-624, 1986.
8. Kempe, C. H., Silverman, F. N., Steele, B. F., Droegemuller, N. & Silver, H. K.: The battered child syndrome. J. Amer. Med.Ass. 181: 17-24, 1962.
9. Knight, B.: The history of child abuse. Forens.Sci. Internat. 30: 135-141, 1986.
10. Mant, A. K.: Forensic Medicine. What is its future? Amer. J. Forens.Med. and Path. 7: 17-22, 1986.
11. Norton, L. E.: Child abuse. Clinics in Lab.Med. 3: 321-342, 1983.
12. Rognum, T. O.: Drapsutviklingen i Norge 1960-1983. Belyst ved et rettsmedisinsk obduksjonsmateriale. Lov og Rett 23: 112-124, 1985.
13. Rosenberg, M. L. & Mercy, J. A.: Homicide: Epidemiologic analysis at the national level. I 7, pp. 376.-399.
14. Røstad, H.: Drapsforbrytelser og nyere norsk rettspraksis. I Bratholm, A., Christie, N. & Opsahl, T. (Ed.s.): Lov og Frihet. Festskrift til Johs. Andenæs på 70-årsdagen 7. sept. 1982. Universitetsforlaget, Oslo 1982, pp. 263-281.
15. Smith, S. M.: The battered child syndrome. Butterworths, London-Boston 1975, 292 s.
16. Steele, B. F. & Pollock, C. B.: A psychiatric study of parents who abuse infants and small children. I 6, pp. 89-133.

Adresse: Professor, dr. med. J. Chr. Giertsen
Universitetet i Bergen
Gades Institutt
Avdeling for rettsmedisin
N-5021 Bergen